

Det tyska proletariatets tragedi av Georg Jungclas

Översättning, inledning & appendix Anders Hagström

Innehåll

Inledning.....	1
Det tyska proletariatets tragedi.....	2
I. Den ekonomiska krisen ställer frågan: Socialism eller fascism?.....	2
II. Socialdemokratins attityd avväpnar arbetarklassen.....	8
III. Stalinisterna leder arbetarklassen till nederlag.....	14
IV. Hur besegra fascismen? Den enda vägen.....	21
Appendix:	26
De tyska trotskisterna i kamp mot Hitler	26
Att läsa vidare:	30
Biografier	30
Partier och organisationer.....	34

Inledning

Följande studie av Georg Jungclas berättar om en av de mest dramatiska vändpunkterna i den europeiska klasskampen: Hitlers maktövertagande och krossande av den tyska arbetarrörelsen.

Jungclas visar att nazismen inte var någon kollektiv galenskap – och att den varit möjlig att besegra om den tyska arbetarrörelsen bara förmått leva upp till stundens krav. Inte minst betonar han det tyska kommunistpartiets ansvar för nederlaget till följd av sin uppslutning bakom den huvudlöst sekteristiska ”tredje perioden”-politik som dikterats av Stalin och hans anhängare, och som bara bidrog till att fördjupa den tyska arbetarrörelsens splittring.

Författaren, Georg Jungclas, var själv vittne till nazismens seger. Som barn – han var född 1902 i Halberstadt – till en aktiv socialdemokrat väcktes hans politiska intresse tidigt.

Som tonåring anslöt Georg 1915 till den proletära fritänkarungdomen i Hamburg, dit familjen flyttat redan 1904. Det var en av de radikalare i det stora nätverket av socialdemokratiska organisationer som omslöt den tyska arbetarklassens tillvaro, och genom den fick han sin första skolning i marxismen. Något år senare anslöt sig Georg till oppositionen gentemot den socialdemokratiska partiledningens uppslutning bakom den kejsarliga regimen i det krig som förhärjade den europeiska kontinenten. Det var en mycket heterogen opposition – i vilken återfanns såväl Karl Kautsky, som Eduard Bernstein och Rosa Luxemburg, tre namn som kommit att representera tre olika strömningar inom partiet – och som sedermera samlades i det Oavhängiga Socialdemokratiska Partiet (USPD).

I november 1918 störtades den hohenzollerska regimen av en krigstrött befolkning och landet täcktes för ett kort tag av arbetar- och soldatråd efter ryskt mönster. De gamla socialdemokratiska ledarna, som hamnat i ledningen för revolutionen till följd av de fortfarande utbredda illusionerna om deras radikala karaktär, manövrerade skickligt för att stävja den. Inom kort hade de lyckats länka in den i ofarliga banor även om det skulle dröja några år in på 20-talet innan deras skapelse, den så kallade Weimarrepubliken, hade stabiliserats.

I slutet av 1918 grundade Spartakusbund efter att ha lämnat USPD det tyska kommunistpartiet (KPD). Georg anslöt sig snart till det nybildade partiet som med hjälp av den ryska bolsjevikrevolutionens och Kommunistiska Internationalens popularitet lyckades vinna över majoriteten av USPD.

KPD var dock inget stabilt parti. Detta bottnade inte minst i avsaknaden av en erkänd ledning med grundmurat förtroende och auktoritet i partiet. Redan kort efter sitt grundande hade det förlorat flera av sina främsta ledare när Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht och Leo Jogisches mördades av reaktionära officerare och soldater. Andra tongivande ledare, exempelvis Paul Levi, bröt med partiet i förfäran över stora delar av partiets försmak för äventyrspolitik, och ytterligare andra, exempelvis Ernst Meyer, Heinrich Brandler, August Thalheimer, Ruth Fischer och Arkadij Maslow, föll offer för de ständiga fraktionsstriderna.

Georg kom att ansluta sig till partiets vänsterflygel, och utslöts tillsammans med den i slutet av 20-talet och deltog i grundandet av Leninbund. Det var först i denna organisation som han kom i kontakt med den trotskistiska vänsteroppositionen, som sedermera bröt med Leninbund och grundade en självständig organisation i början av 1930.

Efter Hitlers maktövertagande beslutades att Georg skulle emigrera till Köpenhamn. Där försökte han upprätthålla kontakten med sina kamrater i hemlandet, samtidigt som han tog itu med uppgiften att försöka skapa en dansk trotskistisk organisation.

Under den nazistiska ockupationen av Danmark fortsatte Georg och de danska trotskisterna att vara aktiva. Bland annat deltog de i organiserandet av de danska judarnas flykt till Sverige, sedan Hitler i september 1943 beordrat att de skulle deporteras till en säker död.

I mitten av maj 1944 greps han av Gestapo och transporterades till Tyskland, där han hotades av dödsstraff. Genom en ödets nyck förstördes hans papper i ett bombangrepp och han skickades till Bayreuth där han befriades i mitten av april 1945 när amerikanska trupper ockuperade staden. Efter kriget deltog han i försöken att återuppbygga den trotskistiska rörelsen i Tyskland och var politiskt aktiv fram till sin död 1975.

I ett appendix har vi försökt teckna de tyska trotskisternas kamp mot Hitler. En historia som är så gott som okänd i Sverige.

Anders Hagström

Det tyska proletariats tragedi

I. Den ekonomiska krisen ställer frågan: Socialism eller fascism?

1929 återvände världskapitalismens ständigt närvarande krisbaciller med full styrka. Det var en utveckling som oundvikligen kom att leda till en fördjupning av de sociala motsättningarna och en polarisering av klasskrafterna. Å ena sidan innebar den en stegrad revolt mot kapitalistiskt kaos bland arbetarna och detta avspeglade sig i kommunistpartiets växande inflytande. Å andra sidan innebar den att finanskapitalet fördubblade sina ansträngningar att stötta upp den kapitalistiska ordningen, vars sårbarhet blivit uppenbar för alla. Weimar-republikens borgerliga demokrati blev för trång för att rymma klasskampen: den kunde inte längre garantera monopolkapitalets hegemoni över massorna. Polisaktioner och styre via dekret räckte inte längre till för att överbrygga de växande svårigheterna.

Fascism är inte samma sak som en diktatur som enbart är baserad på den polisiära och militära apparaten. Fascismen är en distinkt produkt av det kapitalistiska samhällets föruttnelse. Den kännetecknas i jämförelse med alla andra starka reaktionära regimer av att den är en massrörelse. Fascismens massbas utgjordes av småbourgeoisin, vilken berövats basen för sin existens och snabbt blivit medellös och utblottad. Småbourgeoisins ökande försvagning ledde oundvikligen till att den radikaliserades. Men medan arbetarnas politisering hade en tydlig antikapitalistisk och socialistisk karaktär, saknade småbourgeoisins radikalisering en stabil klassaxel. Medan arbetaren i fabriken direkt konfronterades med sin klassfiende, bossen, såg sig den ruinerade småborgaren som offer för övermäktiga konkurrenter och fackföreningarna. Hans revolt riktades inte mot bestämd fiende utan var helt och hållet av en allmän och negativ karaktär. På så vis kunde den utnyttjas och styras av de mest olikartade krafter. Detta är orsaken till att småborgaren i denna situation föll offer för en obehärskad demagogi som utnyttjade radikal och ibland till och med antikapitalistisk retorik.

”I denna skärningspunkt tar fascismens historiska roll sin början. Den mobiliserar de klasser som befinner sig omedelbart över proletariatet och som hela tiden fruktar att bli tvingade ner i dess led. Den organiserar och militariserar dem på finanskapitalets bekostnad, under den officiella regeringens täckmantel och den ger dem uppgiften att utplåna de proletära organisationerna, från de mest revolutionära till de mest konservativa.”¹

Fascism är inte något ”trick” från finansmagnaternas sida. Visst spelar den sin historiska roll som ett verktyg för finanskapitalet. Men det är inte på något sätt ödesbestämt att dessa skikt måste bli en stödtrupp åt finanskapitalet. Trots de ofrånkomliga skillnaderna mellan proletariatet och småbourgeoisin är det möjligt att de kan komma att gå samman politiskt mot stor-

¹ Trotskij – Vad härnäst? Det tyska proletariats ödesfrågor

kapitalet, eftersom arbetarna med säkerhet kan påstås vara de sista som bär ansvaret för småbourgeoisins utarmning.

Den medelklass som har kommit i rörelse kan arbetarna få över på sin sida om de för en beslutsam kamp mot det kapitalistiska systemet, och om de i denna kamp demonstrerar sin styrka och går på offensiven, men inte genom att göra eftergifter gentemot efterblivna småborgerliga fördomar. Det är inte genom anpassning till småbourgeoisin som arbetarna kan vinna den som en allierad, utan genom att visa sin styrka i effektivitet, medvetenhet och beslutsamhet att kämpa.

Från 1924 till 1929 gav storindustrin precis tillräckligt med understöd till de fascistiska ligorna så att de inte försvann. Den hade inget behov av dem då och såg dem som en reserv. Under dessa år var den tyska industrin engagerad i en svepande rationalisering med hjälp av utländskt kapital. Detta krävde internationellt samarbete och avståndstagande från en aggressiv utrikespolitik. I själva verket blev resultatet av denna operation fullständig ruin, vilken den ekonomiska krisens utbrott speciellt slungade den tyska industrin ut i.

På en enda gång framträdde alla det kapitalistiska samhällets krissymptom. Det var bara på ett enda sätt som kapitalisterna kunde lösa denna kris: genom att sänka lönerna, som hade stigit under perioden av relativ stabilisering, och genom att utplåna de sociala förmåner som arbetarklassen vunnit sedan 1918. Dessutom måste staten påtvinga medelklassen drastiskt höjda skatter. För att genomföra dessa planer skulle det bli nödvändigt att krossa de organiserade arbetarnas motstånd. Kapitalisterna hade därför behov av ett skarpt politiskt instrument: den fascistiska rörelsen. Det är sant att kanslerna Brüning och von Papen redan genom lagdekret drivit igenom lönesänkningar, utplånat sociala reformer och infört tyngande skatter. Men detta var inte tillräckligt. Krisen var så akut att storindustrin måste binda arbetarna till händer och fötter om den ville fortsätta fungera på kapitalistisk grund. Krisen skapade inte bara drömmen om en ”stark stat” i kapitalisternas hjärnor, den hade också framskapat den nödvändiga massrörelsen för kampen. Antalet småföretags-kollapser var större än någonsin, arbetslöshet dränerade arbetarklassens styrka och desorganiserade den. Fascismen vann styrka även bland de unga arbetarna, för 1932 var nästan en tredjedel av de arbetslösa under 24 år.

Situationen för studenterna, oförmögna att hitta jobb efter avslutade studier, var speciellt svår. Krigsveteraner var berövade sina pensioner. De fascistiska rörelserna rekryterade ur alla dessa skikt. NSDAP fick bara 800 000 röster i valen till *Reichstag* 1928, men 1930 inhöstade det 6 400 000 röster.

Weimarrepublikens konstitution, som hade antagits av en konstituerande församling i Weimar 1919, kallades ofta en modell för liberal demokrati. Men denna demokrati upphävde inte samhällets uppdelning i klasser. Den avskaffade inte den härskande klassens nyckelpositioner. Finanskapitalet dominerade på ett avgörande sätt samhällets ekonomiska liv genom sina stora banker och truster. Den aristokratiska officerskåren behöll kontrollen över de väpnade styrkorna. Dessutom tolkade reaktionära domare lagen efter eget godtycke; reaktionära professorer dominerade universiteten och institutionerna för högre utbildning.

Å andra sidan gav demokratin arbetarrörelsen möjlighet att organisera och föra vidare sin agitation med en viss grad av frihet. Många funktionärer i arbetarorganisationerna innehade också poster i den självständiga kommunala förvaltningen.

När Weimarkonstitutionen antogs var Tyskland på randen till att gå vidare mot en socialistisk revolution. De borgerliga partierna var tvingade till att göra svepande eftergifter till arbetarklassen. Men på samma gång erbjöd demokratin stora fördelar för kapitalistklassen. Genom klassamarbete integrerade den en stor del av arbetarorganisationerna och bidrog därigenom till att skyla över klassmotsättningarna och skapa illusioner om att det fortfarande var möjligt

att uppnå framsteg inom ramen för det kapitalistiska samhället i en epok när dess reaktionära drag redan var fullständigt uppenbara.

Det faktum att konstitutionen innehöll ett relativt stort antal demokratiska fri- och rättigheter skall inte ses som ett uttryck för de härskande klassernas subjektiva vilja: Det var snarare ett oundvikligt resultat av Novemberrevolutionen. Weimarkonstitutionen speglade styrkeförhållandena som de sett ut 1919. Det var en kompromiss som borde ha utnyttjats till att främja den revolutionära utvecklingen.

I det kapitalistiska samhället blir aldrig den demokratiska regeringsformen verklighet i hela dess omfattning. På olika sätt kringskärs arbetarrörelsens inflytande i det offentliga livet.

I imperialismens epok är statsmakten ett viktigt instrument i kampen för inflytande på världsmarknaden. Det är därför olika kapitalistiska grupper tävlar om regeringsinflytande. I en period av lugn föredrar de att nå detta mål inom den borgerliga demokratis ram. Genom sin ekonomiska makt kan de utöva ett avgörande inflytande på större delen av pressen och på de politiska partierna, inklusive socialdemokratin.

I krisperioder kan den borgerliga demokratin inte ens upprätthålla sina yttre former. Staten, precis som den privata ekonomin, är tvungen att minska sina utgifter. Lönerna sänks och massornas levnadsstandard reduceras genom nedskärningar av de sociala utgifterna.

De härskande klasserna försöker alltid genomföra denna sociala regression med arbetarorganisationernas hjälp och samförstånd i avsikt förhindra sociala oroligheter. Utifrån sitt klassarbete känner sig socialdemokratin djupt medansvarig för det borgerliga samhället och är berett att göra ”uppoffringar”.

Men detta kan bara drivas till en bestämd punkt. En politik som vid varje förändring resulterar i försämrade levnadsvillkor för folket kan aldrig bibehålla sin popularitet. Det parti som bär fullt eller delvis ansvar för detta kommer ganska snart att känna av effekterna inom sin egen organisation eller i valen. Om krisen förvärras till en viss punkt tvingas det socialdemokratiska partiet att ta avstånd från sitt ansvar för att säkra sin egen existens. Från borgarnas ståndpunkt är det också viktigt att ha socialdemokratin i regering endast så länge som det kan dämpa fackliga aktioner, dvs endast så länge som det har en massbas inom arbetarklassen.

Alla den tidens regeringar, från Brüning till Schleicher, erkände i princip att nationalsocialismen representerade en viktig social kraft. Men det innebar inte att de var beredda att överlämna makten till nazisterna hur som helst. De styrande kretsarna fruktade att en regering som bestod av deklasserade element skulle kunna kompromettera Tyskland och följa en äventyrlig internationell kurs. Den gamla byråkratin av kabinetsministrar och professionella politiker fruktade att de skulle trängas ut av ”obskyra kontorister”. Speciellt tveksam var såväl exportindustrin, vilken fortfarande gjorde vinster, som I G Farben: Men de grupper som drabbats hårt av krisen, den tunga industrin, gruv- och metallindustrin, med Vereinigte Stahlwerke i spetsen, och de stora jordägarna, var beredda att satsa på det fascistiska experimentet. De härskande klassernas normala handlingsprincip kan också ses här: Utnyttja rörelser och beröva dem deras dynamiska kraft genom att välkomna deras ledare i regeringen utan att ge dem verklig makt.

Nationalsocialisternas politiska taktik, liksom deras ekonomiska uppfattningar, var präglade av rörelsens sociala mellanställning. Den var ”antiborgerlig” i den utsträckning den rymde ett aggressivt hat mot ”systemet”; å andra sidan vågade den inte föra en öppen kamp för makten. En sådan kamp skulle också ha satt arbetarklassen i rörelse och snabbt omvandlats till en kamp mot det existerande samhället. Nationalisterna fruktade sådana konsekvenser. Men Hitler och hans kumpaner visste att en koalitionspolitik kunde bli farlig. När hans politiske frände, Frick, gick med i Thüringens delstatsregering 1930 tvingades han att ta ansvar för

lagar som nazisterna allmänt karaktäriserade som ”reaktionära” och som fullständigt gick emot deras vallöften. Just detta kunde ha blivit en hård test för nazisterna i ögonen på organisationens massor och dess anhängare som reagerade på ett känslomässigt, radikalt och antiparlamentariskt sätt. Det skulle ha blivit ännu farligare ifall Hitler placerade sig själv i en sådan position som medlem av en borgerlig koalitionsregering. Hans anhängare skulle ha gått över till kommunisterna *en masse*.

Under övergångsperioden, när den parlamentariska demokratin i realiteten redan var bankrutt men nazisterna ännu inte tagit makten, bildades en serie av ”presidentkabinett” utsedda av rikets president och enbart ansvariga inför honom. Denna hindenburgska diktatur innebar att en snäv krets av den härskande klassen, med de preussiska junkrarna i spetsen, höll all politisk makt i sina händer. Denna utveckling hade redan kulminerat under Brüning.

Det budgetutkast Brüning föreslog 1930 inkluderade energiska åtgärder för att reducera de sociala utgifterna och avsevärt förstärka de indirekta skatterna. Eftersom socialdemokratin vägrade att rösta för dessa förslag var det omöjligt att få igenom det i *Reichstag*. Det fanns absolut ingen parlamentarisk kombination som kunde sättas ihop för att få igenom det. Regeringen beslöt att genomdriva förslaget via dekret.

Det första lagdekretet promulgerades i juli 1930. Efter detta datum avgjordes alla viktiga frågor via dekret. Brüning offentliggjorde dekret som begränsade press- och församlingsfriheten och upphävde praktiskt taget alla fackliga avtal genom sitt dekret i november 1930.

Kabinettet var en minoritetsregering eftersom det endast fick stöd av Zentrumsparteri. Socialdemokratin vägrade att stödja regeringens förslag och protesterade mot dekreten men följde inte upp detta på något som helst militant sätt. På grund av rädsla för att en regeringskris skulle föra de tysknationella och nazisterna till makten röstade det som sista utväg mot en misstroendemotion som lagts fram av det tyska kommunistpartiet.

Valen till *Reichstag* i september 1930 följdes av nazistpartiets fulla framträdande på den politiska scenen. De avgörande rösterna kom från medelklassen. Detta var mycket viktigt för nazisternas taktik efter valen. Hitler förklarade då offentligt att han ville komma till makten enbart genom legala medel och att han stod för den privata egendomsprincipen. I *Reichstag* bildade Hitlers parti tillsammans med nationalisterna den ”nationella oppositionen”.

De kapitalistiska sektorer som drabbats hårdast av krisen, den tunga industrin och jordägarna, attackerade Brüning häftigt för att han gick försiktigt fram med de socialdemokratiska och kristna fackföreningarna. De krävde nazisternas inträdande i regeringen. *Reichswehr*-generalerna som såg en ovärderlig militär resurs i SA stödde detta krav. Men vare sig Brüning eller hans viktigaste minister, general Groener, inrikesministern, var beredda att arbeta med nazisterna. De gjorde sig också av med general Schleicher som agerade som medlare för att övertyga Hitler om att delta i regeringen.

Den nationalsocialistiska vågen växte dagligen. När Hitler ställde upp mot Hindenburg i det andra presidentvalet fick han 13 600 000 röster eller 36 procent av rösterna. Hindenburg valdes tack vare socialdemokraternas röster.

Efter valresultatet började en ny omgruppering bland de krafter som fram till dess hade backat upp Hindenburg, vilket i praktiken var detsamma som att stödja Brüning. Generalerna krävde nu Brünings avgång därför att de i honom såg det största hindret mot samarbete med nazisterna. Den 30 maj 1931 avskedades Brüning av Hindenburg som han hade hjälpt i den senares valkamp.

Centrum för alla intriger för att få till stånd denna manöver var den aristokratiska *Herrenclub*. General Schleicher såväl som Hindenburgs sekreterare Meissner – som lyckades behålla den

posten under Ebert, Hindenburg och Hitler – fanns bland dem som iscensatte denna operation. Denna regeringskris skiljde sig från alla de föregående genom att den utspelades helt och hållet bakom ryggen på de politiska partierna i *Reichstag*. Beslutsfattandets centrum hade skiftat från *Reichstag* till *Herrenclub* och Hindenburgs förmak.

Hindenburg hade alltid varit en gammaldags reaktionär preussisk junker. Det är betecknande att brottet mellan Brüning och Hindenburg ägde rum över frågan om att reglera de östliga godsens. I Hindenburgs ögon var detta Agrar-Bolschewismus. Till hans 80-årsdag gav honom de östpreussiska junkrarna Neudeck-godset, vilket en gång i tiden hade varit sätet för familjen Hindenburg. I likhet med de flesta godsens i Östpreussen gav det ingen profit men det gav Hindenburg ett direkt ekonomiskt band till hans jämlingar, junkrarna.

Det av Hindenburg utsedda och av von Papen ledda presidentkabinetten representerade bara ett snävt skikt av den härskande klassen. Inte desto mindre förde det samman de mest olikartade intressen. I det var först och främst junkrarna närvarande, representerade genom jordbruksministern von Braun och inrikesministern von Gayl. De tyska junkrarnas framtid var uppbundet till deras inflytande i statsapparaten. Deras makt härrörde från det faktum att de på en och samma gång var jordägare och militära officerare och även hade installerat sig bland toppfunktionärerna. Under sjuttio år hade de stöttats upp genom privilegier och subsidier. Men efter 1929 var deras situation fullkomligt hopplös: utan energiskt stöd var de dömda till bankrott. Av detta skäl är det inte förvånande att de gjorde allt som var möjligt för att hänga sig kvar vid den politiska makten. Storindustrin var mindre starkt representerad i von Papens kabinetten än jordägarna. I G Farben företrädde i det av professor Wurmbold. Regeringen von Papen förankrade sig vid de stora bankirerna (Schacht). Truster som Vereinigte Stahlwerke avvaktade och fäste blicken på en koalitionsregering som inkluderade Hitler.

Regeringen von Papen baserade sig inte enbart på junkrarna och finanskapitalet, utan också på armén och de högre ämbetsmännen. De ”verkliga officerarna” betraktade SA:s elitförband med stor skepsis. De uppfattade det som en samling av deklasserade element, äventyrare, legosoldater osv. Höga ämbetsmän kände sig inte väl till mods med tanken att på få samhället infiltrerat av nazistiska uppkomlingar redo att ta över de bäst avlönade positionerna.

Stahlhelm grundades efter kriget som en kontrarevolutionär organisation av krigsveteraner. Denna organisation blev på kort tid ett vitt garde, en arme för inbördeskrig på omkring 200 000 till antalet. Det behöll Hohenzollerns röd-vit-svarta flagga. Politiskt stod *Stahlhelm* nära det tysknationella partiet som var samlingspunkten för hela den reaktionära bourgeoisin. Efter det att Hugenberg tagit ledningen för detta parti 1928 blev antiparlamentariska och fascistiska drag alltmer framträdande. Hugenberg kom från den tunga industrin. Han var en Krupp-direktör. Men hans makt härrörde främst från den kontroll han utövade över pressen, i synnerhet provinspressen. Han ägde Scherl och UFA-förlagen. I praktiken arbetade Hugenberg på att själv bli diktator och det var skälet till den djupa fientligheten mellan honom och Hitler. Nazisterna hade vunnit över en stor del av de tysknationella väljarna. Av detta skäl stödde de tysknationella varje presidentkabinetten som var oberoende av parlamentet och krävde att Hindenburg avskaffade Weimarkonstitutionen genom en statskupp.

Regeringen von Papen hamnade snart i konflikt med alla partier. Men det hade varit Hindenburgs avsikt när han utnämnde von Papen. Hindenburg ville i likhet med Schleicher ha en regering som å ena sidan stod över partierna men å den andra neutraliserade nazisterna.

Regeringen von Papen gjorde eftergifter gentemot nazisterna. Förbudet mot SA hävdades och rikskanslern tog varje tillfälle att notera skillnaden mellan den ”nationalsocialistiska progressiva rörelsen” och styrkorna hos statens fiender till vänster. Regeringen bekämpade kommunisterna genom att undertrycka tidningar, förbjuda demonstrationer och iscensätta ett stort antal högförräderiprocesser.

Samtidigt inledde den en liknande offensiv mot socialdemokratin. Regeringens hårdaste slag föll på den preussiska delstatsregeringen vilken uppenbarligen var socialdemokratin starkaste fäste. Socialdemokratin hade intagit synbarligen ointagliga positioner där sedan Novemberrevolutionen 1918. Den 20 juli 1932 avsattes den preussiska regeringen och den socialdemokratiska polischefen häktades. Samtidigt rensades hela delstatsadministrationen och överlämnades till aristokratin.

Nästa val till *Reichstag* ägde rum den 31 juli 1932 och nazisterna var tvungna att angripa regeringen. De var dessutom irriterade på grund av att enbart adeln tjänade på utrensningen inom den statliga byråkratin. De nya valen tillförde Hitlers parti avsevärda nya valvinster. Antalet röster som det erhöll steg från 6 400 000 eller 18 procent av rösterna som avgavs sommaren 1930, till 13 700 000 eller 31,8 procent.

Efter dessa val försökte junkrarna och generalerna återigen att få med nazisterna i regeringen i avsikt att kontrollera dem. De var beredda att göra eftergifter och möjligen ge kanslerskapet till Hitler. Men Hindenburg var emot detta. Han ville inte gå med på mer än att utnämna Hitler till vicekansler. Men Hitler krävde all makt.

Efter misslyckandet i förhandlingarna om regeringsbildandet satte nazisterna en ny kurs av opposition mot von Papens regering. Konflikten fördjupades när en domstol i Beuthen utdelade dödsstraff åt ett antal fascistiska mördare. Regeringen hade utfärdat ett dekret mot politisk terrorism och infört dödsstraff för mord och fängelsestraff för lättare övergrepp. Regeringen hade hoppats att därigenom skrämna SA. Men dessa straff utformades med tanke på kommunisterna och det var mycket inopportunt att de som först drabbades var fyra nazister som hade dödat en kommunistisk lantarbetare i hans säng i Potempa (Schlesien).

Fastän regeringen von Papen som mest hade stöd av bara 10 procent av *Reichstag*-ledamöterna fortsatte den lugnt att regera. Mellan den 17 augusti och 2 november dömde specialdomstolar kommunister och socialdemokrater till totalt 300 års fängelse. Reaktionära domare dömde kallblodigt arbetare till långa fängelsestraff för smärre förseelser medan nazistförbrytare behandlades med största hänsyn. *Reichstag* samlades den 1 september och upplöstes återigen innan en misstroendemotion som lagts av kommunisterna hade behandlats.

Enligt konstitutionen måste regeringen förbereda nya val före den 6 november. Dess beslutssamma attityd hade rehabiliterat den i ögonen på de reaktionära på vilken den baserade sig. Junkrarna och den tunga industrin var mycket irriterade över nazisternas "vänsterkurs". De senare hade dessutom vid tidpunkten ekonomiska svårigheter. Hitler knackade förgäves på den tunga industrins dörr för att få medel. Valen innebar ett röstbortfall för nationalsocialisterna från 13 750 000 till 11 701 000 medan röstetalet för de tysknationella steg från 2 108 000 till 3 007 000.

Det förväntades att von Papen skulle vända sig till Zentrumsparteri, de tysknationella och nationalsocialisterna för att bilda en "nationell koalition". Men von Papens regering var redan djupt splittrad. Dess brett utbasunerade ingripande på utrikespolitikens fält hade slutat i ett fiasko. Kravet på lika rättigheter för Tyskland hade lett till ett kraftigt närmande mellan England och Frankrike. Regeringens aktion mot Preussen hade dessutom skapat spänningar i de sydtyska staterna. Intressekonflikten mellan storindustrin och junkrarna hade dykt upp. De höga priserna på livsmedelsprodukter som jordägarna krävde låg inte i storindustrins intresse eftersom dessa höga priser inverkar på arbetarnas lönekrav. När jordbruksministern lade fram ett lagförslag som krävde importkvoter på jordbruksprodukter visade Warmbold, IG Farbens representant, offentligt sitt kallsinne. Regeringens ekonomiska politik var ett fullständigt misslyckande. Dr Luther, Reichsbanks direktör, varnade offentligt mot att gå för långt med den auktoritära regimen. Krupp von Bohlen meddelade att han var för en ny regering. Förhandlingar mellan Hindenburg och Hitler resulterade återigen i ingenting.

Den 2 september 1932 utsågs general Schleicher till kansler. Schleicher hade tagit aktiv del i intrigerna mot Brüning. Han hade också gällt för att vara den starke mannen i von Papens regering. Det hade länge varit känt att han drev en personlig politik. Han förstod att regeringen behövde en bredare bas. Eftersom försöket att få med nationalsocialisterna i regeringen misslyckats försökte han forma en ”fackföreningsregering”. Regeringen skulle basera sig på en front av socialdemokratiska fackföreningsaktivister, de kristna fackföreningarna och NSDAP:s arbetare ledda av Gregor Strasser. Schleichers regering tenderade i riktning mot en ”statskapitalism” under överinseende av generalerna, liknande den som synbarligen uppnåddes under första världskriget. I kontrast till von Papen försökte denna ”sociala general” verka som en folklig statsman. Hans regering hade alla karaktäristika hos en bonapartistisk regim.

Schleicher försökte vinna över fackföreningarna i avsikt att skilja dem från det socialdemokratiska partiet. En sektor av de ”fria fackföreningarna”, med Tarnow som ordförande, var positiv till denna plan. Men fackföreningarnas band till socialdemokratien var fortfarande så starka att förverkligandet av detta schema visade sig omöjligt. Schleicher ville inte under några omständigheter utsträcka sitt samarbete till socialdemokratien eftersom ett sådant samarbete skulle stöta på svårigheter i det reaktionära läget. Inte heller lyckades han att bryta upp den nationalsocialistiska rörelsen. Han erbjöd vicepresident-posten till Gregor Strasser, men detta föll på grund av Hitlers motstånd.

Men då briserade likt en bomb en dödsbringande politisk skandal – Osthilfe-skandalen. (Osthilfe var namnet på regeringens stödprogram för de östliga områdena.) En parlamentsledamot från Zentrumspartei avslöjade, uppenbarligen på general Schleichers anstiftan, fall av korruption i vilka till och med några av Hindenburgs närmaste vänner var inblandade. Ryktet cirkulerade att själve Hindenburgs son var inblandad. Han påstods ha fått regeringssubsidier för gods som var ekonomiskt fullständigt olönsamma och att ha förhandlat sig till dessa subsidier genom mutor.

Därmed blev det angeläget för jordägarna att bli av med regeringen Schleicher. Pressad av denna skandal var Hindenburg beredd att utse Hitler till kansler. Dessutom hade den nationalsocialistiska rörelsen nått sin kulmen. Valen i november 1932 hade för första gången visat på en tillbakagång för nazirösterna. I januari 1933 visade valen i Thüringen att denna trend fortsatte. I partiet kunde skönjas utbredd jäsning. Det var stunden att ingripa medan den fortfarande fanns tid, innan rörelsen demoraliserades. På samma gång hade försöken att regera genom presidentkabinett misslyckats. Den härskande klassen var redo att göra en mycket större eftergift åt Hitler för att säkra en regering som till slut skulle vara stabil.

Den fascistiska rörelsen hade passerat sin höjdpunkt och det politiska uttrycket för det faktum att den ekonomiska krisen passerat sin mest kritiska fas. Men det var just detta perspektiv av stabilisering av de ekonomiska förhållandena med arbetarrörelsen obruten som förmådde den stora industrialisterna att gynna en stark reaktionär regering. Detta var Hitlers stora ögonblick. Den 30 januari 1933 lät han sig utnämnas till rikskansler av Hindenburg om än som ledare för en ”nationell enhetsregering”.

II. Socialdemokratins attityd avvärpar arbetarklassen

De ”goda tidernas” period av relativ stabilitet och blomstring för SPD hade utgjort grunden för en ny socialdemokratisk teori: socialismen skulle gradvis förverkligas som den naturliga följden av den nya utveckling som var inbyggd i kapitalismen. Monopolkapitalismen med dess truster och karteller slätade ut och dämpade kapitalistiska motsättningar. Kapitalistiska kriser blev alltmer sällsynta och de var inte så djupa som i den primitiva kapitalismens epok. Vid den socialdemokratiska partikongressen i Kiel 1927 förklarade partiekonomen Rudolf Hilferding, som tidigare skrivit den marxistiska studien *Finanskapitalet*: ”I praktiken innebär

den organiserade kapitalismen att den kapitalistiska principen om fri konkurrens ersätts av den kapitalistiska principen om planerad produktion.”

Dessutom betydde internationella karteller att nationella motsättningar lösts genom internationellt samarbete. Dessa ”teoretiker” pekade på Amerika, Ford i synnerhet, och vidhöll att ökad produktion ledde till en motsvarande höjning av lönerna. Faktum var att högre löner låg i kapitalisternas intresse eftersom högt betalda arbetare kunde köpa fler varor. Arbetarna skulle stödja rationaliseringar under rimliga villkor därför att de höjde produktiviteten, vilket, för att upprepa, låg i deras intresse. Strejker var skadliga för båda parter och borde undvikas så långt som möjligt. I utbyte skulle arbetarna kräva delaktighet i de stora företagens förvaltning. Denna ”ekonomiska demokrati” utgjorde den naturliga övergången till socialismen.

Den nya ekonomiska teorin innebar en ny attityd till staten. I denna fråga sa Wilhelm Dittman, en av ledarna för det socialdemokratiska partiet, vid Magdeburgkongressen 1920:

”När vi hade en autokratisk stat, karaktäriserade vi regeringen som den härskande klassens representant: Den utsågs uppifrån av Kaisern utan hänsyn till Reichstag eller folket. Idag, i den demokratiska republiken, kommer makten från gräsrotterna, från folket, och regeringens sammansättning bestäms av Reichstag, vilken är vald av alla män och kvinnor över tjugo års ålder. Det är därför som vi idag kan hindra staten från att representera enbart de besuttna klassernas intresse, vilket var fallet före kriget. Detta hänsynstagande till arbetarnas intresse måste öka i den utsträckning som deras inflytande på regeringen blir starkare. Genom socialförsäkring, hälsovård och skolor, är arbetarna på randen till att omvandla den borgerliga klasstaten till en demokratisk socialstat. Partiet har förpliktelse att verka för denna utveckling och främja den genom att erövra ett stort antal ledande poster i förvaltningen, domstolarna, polisen och, om möjligt, också i armén. Denna politikens naturliga mål är erövrandet av regeringsmakten, till och med via en koalitionsregerings förmedling. Detta innebär inte att klasskampen övergivits utan att den förts upp på en högre nivå.”

Men den kapitalistiska stabiliseringens ”goda tider” var kortare än någon förkrigstida övergångsperiod. Under dessa år steg arbetarnas löner, visst, men rationaliseringarna medförde ökning av arbetstempot och ökad arbetslöshet. Monopolisterna gjorde blygsamma eftergifter enbart under starkt tryck. Av detta skäl var det till och med under dessa år få konkreta möjligheter för SPD:s nya politiska och sociala linje. Detta visade sig tydligt i socialdemokraten Hermann Müllers regering, vilken, för att få majoritet i parlamentet, allierade sig inte bara med Weimars koalitionsparter utan också tog in det Tyska folkpartiet, storindustrins parti, i regeringen. Men det Tyska folkpartiet ställde definitiva villkor och regeringen tvingades att föra en politik som låg långt ifrån en vänsterborgerlig regerings. Hermann Müller gick från den ena skamliga kompromissen till den andra.

Dessa kapitulationer förvärrades av omständigheterna kring dem. Där fanns till exempel omröstningen om anslag till slagskepp A. Socialdemokratin hade fört sin valkampanj under parollen ”*Inga slagskepp, bröd till barnen istället!*” Men omedelbart efter valet föreslog regeringen att de första krediterna för konstruktionen av ett slagskepp skulle fördelas.

Socialdemokratin var ansvarig för en borgerlig regering och måste försvara sig mot kritiken från radikala element. I dess försvar mot högerextremisterna var dess händer bundna av olika överväganden, som byråkrats reaktionära karaktär, stöd från högerpartierna i *Reichstag* osv. Försvar mot vänstern, mot kommunisterna, var en annan sak. Där visade den upp en speciell hårdhet. Först och främst var det tyska kommunistpartiet en direkt rival och i andra hand ville socialdemokraterna bevisa för sina borgerliga allierade att de var kumpaner som man kunde lita på i försvaret av den borgerliga ordningen.

Medan de röda frontkämparnas förbund (*der rote Frontkämpfer Bund*) förbjöds av den socialdemokratiska inrikesministern Severing 1919, lämnades reaktionära organisationer som

Stahlhelm fria att fortsätta sina kontrarevolutionära och monarkistiska intriger. Berlins polischef, socialdemokraten Zörgiebel, förbjöd alla utomhusdemonstrationer på 1 maj 1929. Det var en utomordentlig provokation.

Kommunisterna trotsade förbudet och försökte organisera demonstrationståg, men de skingrades av den socialdemokratiska polisen. Oupphörliga sammanstötningar med polisen följde under vilka tjugofem arbetare dödades i Berlins arbetarklassförorter.

Hermann Muller kunde inte sitta kvar. Han fälldes i mars 1930 och med honom föll den sista av Weimarperiodens parlamentariska regeringar. Därefter började perioden av dekret. *Reichstag* upplöstes och nyval arrangerades till den 14 september 1930. Detta val medförde ett svårt nederlag för socialdemokratin vars röstetal föll från 29,8 procent till 24,6 procent. Samtidigt registrerade dessa val nationalsocialisternas första stora framryckning och ett nytt uppsving för det tyska kommunistpartiet.

Socialdemokratins nederlag var otvivelaktigt resultatet av de socialdemokratiska ministrarnas politik i Müller-regeringen: Deras röstning för slagskeppet tillsammans med de blodiga händelserna 1 maj. Men den avgörande faktorn var att den ekonomiska krisen berövat den socialdemokratiska politiken dess existensberättigande.

Samtidigt formulerade socialdemokratin en defaitistisk linje för arbetarna: I en krisperiod var det inte tal om nya erövringar; de måste sträva efter att bevara de gamla och i stillhet hoppas på bättre tider.

Vid SPD-kongressen i juni 1931 var det inte längre fråga om någon ”organiserad kapitalism” eller om ”ekonomisk demokrati”. Tarnow, som rapporterade om den ekonomiska situationen, var tvungen att erkänna att den kris de upplevde hade större omfattning och gick djupare än alla de föregående. Han anförde en stort antal orsaker till krisen och argumenterade mot att beteckna den som kapitalismens slutliga kris. Han betonade att *”ekonomin kommer att hitta vägar som leder till en ny boom.”*

Socialdemokratin var ovillig att dra antikapitalistiska slutsatser av krisen. Detta syntes tydligt i en rapport av Tarnow. ”Vi befinner oss nu vid en sjuk kapitalisms bädd, inte bara för att ställa en diagnos utan också – hur skall jag formulera det? – som läkare som vill bota den och lyckliga arvtagare som inte kan vänta på dess död utan också vill hjälpa den på vägen med gift. Vi måste vara läkare som vill bota den och arvtagare som vill komma i besittning, om så är möjligt i morgon, att hela det kapitalistiska systemets arv. Denna dubbla roll av läkare och arvtagare är svår”.

Givetvis restes vissa krav, som 40-timmarsvecka, stora offentliga arbeten, lägre tullar, osv. Men frågan lämnades obesvarad om hur dessa krav eller varje annat krav som var förmöget att lätta massornas fattigdom skulle bli accepterat om inte monopolkapitalet godvilligt gjorde sådana eftergifter. Krisen utvecklades i riktning mot en borgerlig diktatur och vad än arbetarnas kamp avsåg att åstadkomma mot massornas utarmning var tvunget att anta en politisk och revolutionär karaktär. Men det var just precis detta som SPD försökte att hindra. Och det är därför som dess förslag för att lösa lätta krisen inte gick längre än till uppvisning, och därför som dess trosbekännelser till socialismen och ”planerad ekonomi” inte gick längre än till tomma fraser.

Vi känner redan till vad som fanns i Brünings dekret: nedskärningar arbetslöshetsunderstöd, ökade skatter och tullar, avskaffande av press och mötesfriheten. Socialdemokraterna ”tolererade” dessa dekret och såg till att fackföreningarna böjde sig för 31 december-dekretet som beordrade lönedskärningar på 10 till 15 procent. De rättfärdigade denna tolerans genom att förklara att republiken måste försvaras mot fascismen. Om regeringen Brüning föll, skulle resultatet bli en fascistisk eller reaktionär regering i jämförelse med vilken Brüning var

ett ”mindre ont”. Detta kunde kanske ha varit så från en rent parlamentarisk ståndpunkt, men politiken och kampen befann sig nu fullständigt utanför den parlamentariska ramen.

Socialdemokratin var lika rädd för fascism som revolutionär klasskamp, och kapitulerade därför för den borgerliga reaktionen. Men en politik född av fruktan är sällan ”välbetänkt” och historien har visat att en defaitistisk strategi öppnar väg för fascistisk diktatur och lägger grunden för nederlag för dem som står för en sådan strategi. Otto Wels, ordförande för socialdemokratin, gjorde följande deklARATION i sitt öppningstal inför Magdeburgkongressen 1929:

”Det är vår plikt att stärka demokratin och skydda republiken. Men om republikens fiender skulle så till den grad sabotera tysk demokrati, att diktatur är den enda lösningen, då kamrater, skall Stahlhelmarna, Nationalsocialisterna och deras bröder Moskvakommunisterna känna till detta: socialdemokratin och fackföreningarna, som representanterna för de stora massan av befolkningen, formerade i sina tätt sammanhållna organisationer, förenade av medvetna och ansvarsfulla handlingar och fläckfri disciplin, kommer att veta hur utöva diktatur. Bara dessa organisationer, och inga andra, har rätten att tillgripa diktatur. Vi är de enda som kan garantera demokratins återvändande så snart krisens svårigheter har övervunnits. Denna punkt måste göras tydlig för alla desperata element, var än de kan finnas, så att ingen kan tveka om att socialdemokratin alltid kommer att beslutsamt kämpa för denna stat och denna republik.”

Detta var kraftfulla ord, men hur såg verkligheten ut? Under hela 1931 fortsatte SPD att gå tillbaka. Den nationalsocialistiska vågen växte oemotståndligt, och den terror den förde med sig drabbade inte bara kommunisterna utan också SPD:s och fackföreningarnas aktivister. SPD-ledningen insåg mycket klart att något måste göras för att hindra partimedlemmarna, och framför allt ungdomen från att hänge sig åt desperation och bli demoraliserade av passivitet. Det var därför som det mot slutet av året beslöts att grunda Järnfronten (*die Eiserner Front*).

Partiet hade redan organiserat en militär försvarsorganisation, *Reichsbanner* (Riksfanan), 1924. Den hade cirka en miljon medlemmar. Nu skulle en ännu bredare front skapas, och ”kampgrupper” *Eisernes Faust* (Järnnävarna), skapades inom de fackliga organisationerna.

Arbetarnas idrottsorganisationer togs också in i fronten. Sammanlagt uppgick Järnnävarna till cirka 4 500 000 personer.

Dess första uppgift – och detta var mycket karaktäristiskt för rörelsen – var att genomföra en valkampanj till förmån för den borgerliga koalitionen presidentkandidat, Hindenburg. Men trots missbruket av den, blev Järnfronten en respektabel motvikt till nationalsocialisterna.

Massorna i partiet och fackföreningarna trodde verkligen att denna mäktiga organisation faktiskt skulle användas i kampen mot fascismen. Järnfronten organiserade stora demonstrationer. Tusentals arbetare marscherade i slutna formationer med fanor och musik, och höjde sina nävar vid otaliga möten, ropade ”Frihet!!” och svor att försvara republiken.

Socialdemokratin valde Hindenburg, men fick mycket snabbt sitt straff – för det var uppenbart att stödet till hans kandidatur från demokrater och republikaner inte hade gjort Hindenburg till vare sig demokrat eller republikan. Brüning föstes undan, och regeringen von Papen släppte det sista skenet av att vara en parlamentarisk regim. Socialdemokratin drabbades då av samma repressiva åtgärder som fram till dess främst hade reserverats för kommunisterna.

Utrensningen ägde främst rum bland de statliga ämbetsmännen. Skälet var, naturligtvis, att det var nödvändigt att bryta socialdemokratins regeringsmakt i Preussen, som det hade hållit ett fast grepp om sedan november 1918. Eftersom det var omöjligt genom parlamentariska metoder, utfärdade den kansler som socialdemokraterna valt (som ett mindre ont gentemot Hitler) ett dekret som utnämnde von Papen som Rikskommissarie för Preussen. Den

preussiska regeringen och den socialdemokratiska polischefen i Berlin avsattes genom denna despotiska statskupp.

Fram till dess hade socialdemokratin alltid betraktat Preussen som en demokratins fästning. Det hade en polisstyrka på 90 000 personer, inklusive ett väldigt stort antal socialdemokrater. Allt detta sveptes bort godtyckligt och oåterkalleligt genom ett beslut av en reaktionär klick. Tiden hade kommit för Järnfronten och demokratin att genomgå sitt eldprov. På kvällen den 19 juli ägde stora massmöten rum i Berlin och andra städer. Dagstidningen *Vorwärts* rapporterade att när talarna förklarade ”*den tyska arbetarklassens beslutsamhet att föra en enad kamp mot den fascistiska faran, kom ropet ”Frihet!” från läpparna på tusentals när de höjde sina nävar som för att svära en ed.*”

Nästa dag publicerade *Vorwärts* en kommuniké som sa att Severing och de andra ministrarna hade kallats till von Papens ämbetsrum på eftermiddagen och att han hade informerat dem om dekretet. Severing förklarade för von Papen att dessa dekret bröt mot konstitutionen och att han bara skulle ”*vika sig för våld. Världshistoria skrivs dessa dagar och en republikansk minister överger inte sin post som en desertör*”. Severing vägrade att lämna sin post. Senare anlände Bracht som den kommissionär som utsetts att ta Severings plats. Han åtföljdes av den nyutnämnde polischefen och en militär officer. De uppmanade Severing att lämna sitt ämbetsrum. Han vägrade. Han informerades om att de skulle tillgripa våld i så fall. Severing svarade att han inte ville ge signal för blodspillan i Tyskland. I Tysklands och Preussens intresse böjde han sig för våld.

Samma dag avskedade regeringen såväl polischefen Grzesinskij och hans ställföreträdare Weiss, som Heimannsberg, chefen för militärpolisen. Dessa förklarade också att regeringens åtgärder stod i motsättning till konstitutionen. Samma eftermiddag körde en bepansrad bil med en kapten, två löjtnanter och tolv hjälmförsedda *Reichswehr*-soldater som bar handgranater, upp framför polishögkvarteret. De tre sparkade männen häktades. När de fördes iväg, stod den beväpnade polisen i givakt. Detta var den preussiska polisens sista republikanska handling. Det var en tydlig demonstration av värdet av republikanska eller demokratiska organisationer i poliskåren eller den militära officerskåren när det kom till att leva upp till deras ed till konstitutionen. Om Berlinpolisen hade gjort motstånd mot gripandet av deras chef, skulle det ha blivit signal för arbetarna att resa sig mot den fascistiska faran. Även kommunisterna, som kort dessförinnan hade stött den nazistiska folkomröstningen mot den preussiska regeringen, skulle ha blivit tvungna att försvara demokratin.

Så snart som regeringens provokationer blev kända, rusade medlemmarna av Järnfronten och *Reichsbanner* till sina samlingspunkter för att invänta stridssignalen.

De ”ansvarsfulla” ledarna beslutade att inte göra någonting. Inte en timma av generalstrejk ägde rum, inte en protest. På så sätt kapitulerade ”demokratins fästning” utan motstånd. Detta var en generalrepetition för nazisternas maktgripande sex månader senare.

Vorwärts kom ut med huvudrubriken: ”*Fördubbla kampen!*” Med detta menade den valstriden inför den 31 juli 1932. Tillsammans med fackföreningarna hade socialdemokratin totalt cirka fyra miljoner man i Järnfronten redo för kampen. Till detta kom den 90 000 man stora militärt beväpnade polisen. Von Papens regering åtnjöt ingen som helst popularitet. Gentemot de ovannämnda styrkorna stod armén; *Stahlhelm*, som inte hade någon verklig stridsstyrka; och nationalsocialisterna, som kunde ha använts trots deras rivalitet med von Papen men som fortfarande hade att bevisa sin verkliga stridskapacitet. I vilken utsträckning skulle SA ha gått samman med von Papen? Detta var ett stort frågetecken. För SA:s indoktrinering hade varit att det skulle kämpa mot ”svart reaktion”, ”baronklicket” osv. Dessutom skulle högern tvingas att flytta på sig för att göra plats för nazisterna, vilket den ville undvika om möjligt.

Det fanns många okända faktorer på reaktionärernas sida. Tanken på att nazisterna kunde sättas in mot en generalstrejk var absurd. Det var just precis i sådana nyckelindustrier som järnvägarna, de stora fabriker, elverken, de stora städernas transportsystem, som skulle spela en nyckelroll i en generalstrejk, som fackföreningarna hade sina starkaste positioner och det nazistiska inflytandet var minimalt.

Ifall arbetarna hade tvekat, berodde det på att deras moral hade undergrävts av den socialdemokratiska ledningens defaitistiska hållning och dess strategi av koalitionspolitik med borgarna i "nationellt intresse". Men det fanns inget skäl att tro att arbetarna inte skulle ha följt en uppmaning till generalstrejk om deras ledare hade uppmanat dem. Inställningen hos poliskåren var mera tveksam. Den hade vant sig vid att kämpa mot kommunisterna och inta en vänta-och-se inställning till nazisterna.

Socialdemokratins inställning den dagen låg i linje med dess allmänna inställning i tider av social kris sedan grundandet av Weimarrepubliken. Den var redo att kompromissa och kapitulera hellre än att tillgripa den revolutionära kampens metoder. Det omsatte inte sina löften eller paroller i handling. Av detta skäl räddade en inte vad den lovat att rädda. Den 20 juli var ett avgörande nederlag för Järnfronten och stor bitterhet härskade bland kadrer, framför allt i *Reichsbanner*.

Vid valen 30 juni föll den socialdemokratiska rösterna från 24,5 procent, eller 8 578 000, 1930 till 21,5 procent, eller 7 951 000. De röster som förlorades gick till kommunisterna. Men antalet arbetarröster som gick förlorade var till och med större än de visade siffrorna, eftersom en stor del av de republikanska rösterna från Deutsche Staatspartei och Zentrumspartei gick till socialdemokraterna.

När den nya *Reichstag* samlades lade socialdemokraterna fram flera radikala förslag: avskaffande av dekretet, nationalisering av tung industri osv. *Vorwärts* rapporterade dessa nyheter under rubriken "Reichstag går till offensiv". Men när von Papen upplöste *Reichstag* innan den röstat om dessa förslag, accepterade de det. De förde inte ut sina parlamentariska angrepp på gatan, där de verkliga styrkeförhållandena reflekterats under flera år. Inledningen av en strejkvåg försatte fackledarna i en väldigt obekväm sits, och de gjorde allt för att återställa denna situation "till ordningen".

Efter nederlaget, eller snarare kapitulationen den 20 juli, var de socialdemokratiska ledarna beredda att tolerera vilken regering som helst, till och med den mest reaktionära, som inte var helt och hållet fascistisk.

Å andra sidan växte kommunisternas inflytande. Antalet röster de mottog växte från val till val. SPD ställdes inför en ny situation och resultatet var en ny tendens att söka uppnå eftergifter. En grupp av fackliga ledare ledda av Leipart vände sig till general Schleichers bonapartism och försökte att separera sig från SPD.

"Vi anklagas för att vara antinationella", skrev Leipart i oktober 1932. "Men vi vet mycket väl att alla civilisationer utvecklas på en nationell grund...Vi är antimilitarister och vi hävdar detta offentligt. Men förnekar att vi är pacifister, okänsliga inför vårt folks intressen eller heder. Vi är kämpar och inte småaktiga politiker som kohandlar. Vi genomför vår kamp i överensstämmelse med konstitutionen och med stöd av politiska partier. Vår främsta allierad i denna kamp är socialdemokratin, eftersom det är detta parti som mest strävat efter att göra våra idéer till lag. Men våra strävanden innebär att vi inte kan underkasta oss något parti. Vi är alldeles för engagerade i samhället för att tolerera att vara kedjade till något parti. Det är skälet till varför vi inte på förhand betraktar andra partier som våra rivaler." Denna artikel var perfekt anpassad till Schleichers plan på att bilda en regering baserad på en facklig koalition. Leipart var inte den ende; det fanns en grupp av unga fackföreningsledare runt honom. Fastän de inte hade brutit med SPD försökte de redan att komma överens med fascismen.

Socialdemokratins politiska ledare, Wels, Breitscheid och Stampfer, insåg väldigt snabbt att ingen politisk kompromiss var möjlig mellan socialdemokratien och nationalsocialisterna. Deras hållning dominerades av skräcken att fascisterna skulle krossa arbetarnas organisationer.

När Hitler om till makten, kallade Järnfronten till en massdemonstration, i vilken för första gången stora delar av de arbetare som leddes av kommunisterna också deltog. (Det fanns till och med kommunistiska talare, till exempel Törgler i Berlin). Men partiernas ledare bromsade fortfarande.

SPD:s tidigare ministrar, parlamentsledamöter och sekreterare ville framför allt undvika någon massaktion. De satte allt sitt hopp till de kommande valen (3 mars 1933). Enligt *Vorwärts* var dessa val medlet att utdela ett slag mot Hitlerregeringen. När nazisterna kom till makten var de socialdemokratiska organisationerna obrutna, men i själva verket var hela den imponerande strukturen ihålig; den hade blivit en apparat utan inre styrka.

Partiet hade satsat på parlamentariska aktioner, men *Reichstag* var inte längre en maktfaktor och reaktionära administrationer i centralregeringen hade undan för undan underminerat betydelsen av delstatsparlamenten. Fackföreningarna var inte positivt inställda till en politisk masstrejk. Fascismens framryckning kunde bara blockeras av en generalstrejk och väpnat motstånd, dvs, arbetarnas kamp för makten. Men toleranspolitiken, valet av Hindenburg och kapitulationen den 20 juli hade så underminerat arbetarnas militans att en spontan massresning inte längre var möjlig.

SPD-ledarna tröstade sig med att tänka att Hitler var koalitionen fånge. Men det visade sig att de ånyo lurade sig själva eftersom de betraktade styrkeförhållandena mellan rörelserna endast i termer av regeringskombinationer och parlamentariska koalitioner och inte på realistiskt sätt som en funktion av styrkeförhållandena mellan klasserna.

III. Stalinisterna leder arbetarklassen till nederlag

Kommunisterna var de första att förutse början på en kris, även om de tolkade dess karaktär på ett fullständigt falskt sätt. Så tidigt som 1928, vid Kominterns sjätte världskongress, antogs en resolution som förutspådde ”slutet på den relativa stabiliseringen” och ”början på den tredje perioden”.

Denna byråkratiska och mekaniska indelning av utvecklingen i ”perioder” var baserad på följande schema: den ”första perioden” hade täckts av Kominterns första resolution, dvs den del av efterkrigstidens revolutionära cykel som sträckte sig från slutet av kriget 1918 till nederlaget 1923; den ”andra perioden” omfattade perioden av ”relativ stabilisering”; och den ”tredje perioden” skulle automatiskt ge upphov till ett omedelbart revolutionärt massuppsving och ställa kampen för makten på dagordningen från 1928 och framåt.

I verkligheten uttryckte tredje perioden-perspektivet en mekanisk överföring av Stalins vänstersväng i rysk ekonomisk politik (brottet med Bucharin-tendensen, femårsplanen på fyra år etc). Händelserna i Berlin första maj 1929 framstod för Komintern-ledarna och de tyska kommunistparti-ledarna som var underordnade dem, som en bekräftelse på detta perspektiv.

De första tecknen på en politik som ledde till de kommunistiska arbetarnas avskiljande från massorna i fackföreningarna framträdde vid denna tidpunkt. Kommunisterna borde ha tagit del i fackföreningarnas massmöten och krävt att de skulle omvandlas till demonstrationer. På detta sätt kunde de antagligen framgångsrikt ha förhindrat sin egen isolering inför polisattackerna och gjort sin demonstration till uttryck för stämningen hos en stor del av vänsteroppositionen inom fackföreningarna. Och en stor del av denna opposition skulle säkerligen ha följt kommunisterna. En sådan taktik skulle ha svängt det objektiva styrkeförhållandet mellan

polisen och demonstranterna till arbetarnas förmån och försvårat polisens våldsamma attacker på fackföreningsdemonstrationer. Genom att inte göra så, isolerade sig KPD från massan av fackföreningsmedlemmar och fann sig själv stå ensamt inför polisattackerna. Händelserna visade också att partiet var oförmöget att organisera en stor proteststrejk – efter att 25 arbetare hade dödats – trots ilskan hos en stor del av arbetarklassen mot polisen. Den kommunistpartileda proteststrejken var inte ens förmögen att stoppa trafiken i fem minuter på begravningsdagen.

I kommunistiska partipressen och i kominternorganen framställdes dessa händelser som en offensiv förberedelse till kampen för makt. En appell publicerad av Kominterns västeuropeiska byrå sa:

”Denna kamp är ännu inte avslutad. För hela internationella arbetarrörelsen ställer den problemet med att gå över från den ekonomiska kampen under dessa de senaste månaderna till en politisk kamp mot det borgerliga samhället som helhet.”

I KPD-pressen sas det:

”Majslaget i Berlin signalerar ett mäktigt uppsving av den reaktionära massrörelsen över hela riket och en ny revolutionär flodvågs början. Striderna på Berlins barrikader visar att vi är på väg mot en omedelbar revolutionär situation och att denna rörelse kommer att ställa ett väpnat uppror på dagordningen.”

Detta överensstämde väl med ”tredje periodens teorier” men på inget vis med de verkliga politiska styrkeförhållandena i Tyskland.

Zörgiebels, Berlins socialdemokratiska polischef, aktion under majdagarna, imiterades senare av många av hans kamrater och kollegor, ”små zörgieblar”, i de andra staterna och städerna som styrdes av socialdemokraterna. Dessa drag möjliggjorde för KPD:s centrala ledning att pressa på på sina anhängare en ”teori” som härrörde från tredje periodens ”teori”, den ”socialfascistiska” teorin och att ”bevisa” att ”det inte finns någon principiell skillnad mellan demokrati och fascism.”

”Fascistisk diktatur står inte på något principiellt sätt i motsättning till borgerlig demokrati under vars skydd finanskapitalet diktatur också råder” löd resolutionen från KPD:s centralkommitté om slutsatserna från Kominterns Exekutivkommittés andra plenum i maj 1931.

I december 1931 skrev Ernst Thälmann i tidskriften *Die Internationale*:

”Men det finns fortfarande ett mer allvarligt faktum. Trots andra plenumets slutsatser...har liberala tendenser att ställa fascism i motsättning till borgerlig demokrati, Hitlers parti till socialfascisterna, dykt upp i våra led.”

Stalins direkta roll i denna katastrofala politik bör understrykas. Stalin var pappa till formeln ”socialdemokratin och nationalsocialismen är inte motsatser utan tvillingar.”

”Fascismen är den bourgeoisins kamporganisation, som grundar sig på aktivt stöd från socialdemokratin. Objektivt sett är socialdemokratin fascismens moderata flygel. Det fanns intet skäl att anta, att bourgeoisins kamporganisation kan vinna några avgörande framgångar i strider, eller i att regera landet, utan aktivt stöd från socialdemokratin. Det finns inte större skäl att tro att socialdemokratin kan vinna avgörande framgångar i strider, eller i att regera landet, utan aktivt stöd från bourgeoisins kamporganisation. Dessa organisationer motsäger inte varandra de kompletterar varandra. De är inte motsatser utan tvillingar. Fascismen är ett informellt politiskt block mellan dessa två huvudorganisationer.... Bourgeoisin kan inte behålla makten utan ett sådant block.”²

² ”Angående den internationella situationen”, cit. efter Stalin *Works* vol. 6, Moskva 1953, sid. 294—5

Ifall socialdemokratin karaktäriserades som fascistisk så ”förtjänade” Brüning's regering redan klart karaktäriseringen som fascistisk. I december 1930 skrev *Rote Fahne*, KPD:s centralorgan:

”Fascistisk diktatur är inte längre ett hot, det är redan ett fullbordat faktum... Vi har en fascistisk republik, kabinettet Brüning har omvandlats till en fascistisk diktatur.”

Detta påstående skall logiskt leda till en underskattning av den fascistiska faran och en försvagning av kampen mot fascismen. Ifall fascismen redan under Brüning triumferat utan strid, hur skulle arbetarna kunna bli mobiliserade att kämpa mot fascisternas makterövrande?

Den monstruösa teorin om ”socialfascismen” som enkelt deklarerade socialdemokratin en flygel av fascismen och hävdade att den var den främsta och mest omedelbara fienden att bekämpa gjorde varje slag av enhetsfrontspolitik med de socialdemokratiska arbetarna omöjlig.

Allt detta stod i motsättning till det ovedersägliga faktumet att bara en enhetsfront av arbetarnas organisationer skulle ha tillåtit en effektiv kamp att föras mot den fascistiska faran.

Den ”socialfascistiska” formeln gällde inte bara den socialdemokratiska ledningen, utan också partifunktionärerna som helhet och, ibland, alla SPD-medlemmar, i synnerhet SPD:s fackföreningsfunktionärer – från ledningen till dess representanter i fabrikena och fabriksråden. Detta resulterade i en ny inriktning i det tyska kommunistpartiets fackföreningspolitik. De traditionella fackföreningarna kallades för kontrarevolutionära organ och nya organisationer skapades på basis av nya skikt i arbetarklassen.

Vi finner denna nya politiska linje mot fackföreningarna uttryckt i primitiv form av Losovskij, ledaren för den Röda fackföreningsinternationalen:

”Var kan man finna den mest reaktionära och efterblivna delen av arbetarklassen idag? Det är den del av arbetarklassen som är organiserad i de reformistiska fackföreningarna under ledning av reformistiska ledare, de är arbetarklassens medvetet mest reaktionära del. Under kampens gång kan vi avspilttra delar av arbetarklassen från socialdemokratin, men för stunden saboterar de arbetare som följer dess ledning rörelsen. Vi vet av erfarenhet och utifrån otaliga exempel att tiotusentals oorganiserade arbetare är mer progressiva än de organiserade i de reformistiska federationerna vilka förlamas av sina gigantiska fackföreningsapparater. Dessutom är de oorganiserade arbetarna mer progressiva än många kommunister som befinner sig under inflytande av den socialdemokratiska ideologin.”

Eftersom de oorganiserade var högt uppskattade element i förhållande till de organiserade arbetarna var det naturligt att ”aktionskommittéer” i vilka de oorganiserade arbetarna spelade en stor roll, bildades parallellt med fackföreningarna i alla strejker. I valen till fabriksråden ställde de upp sina egna ”röda” listor mot fackföreningslistan; istället för att kämpa för att kommunister tas med på de fackliga listorna, förbjöd de till och med nominerandet av kommunister till dessa listor. ”Var och en som misslyckas med att kämpa mot socialfascisterna, vars namn placeras bredvid deras på en lista, stöder den borgerliga förstörelsekampanjen mot arbetarna och ställer sig utanför den revolutionära fronten”, skrev *Die Rote Fahne* i samband med fabriksrådsvalen 1931: Taktiken med att ställa upp med sina ”egna” listor ledde till uteslutning av kommunister som var aktiva i fabrikena ur fackföreningarna och underblåste ännu bittrare konflikter mellan kommunisterna och de socialdemokratiska arbetarna i fabrikena.

Dessutom grundade den KPD-ledningen sina egna fackföreningar samlade i den Röda Fackföreningsoppositionen (*die Rote Gewerkschaftsbund Opposition*) i rivalitet med ADGB (*Allgemeine Deutscher Gewerkschaftsbund*). RGO visade sig bli ett stort fiasko. Det var i första hand format av KPD-medlemmar och oorganiserade arbetare; en stor del av dess

medlemmar var arbetslösa. Genom denna splittringstaktik lyckades KPD-ledningen skapa en situation i vilken det praktiskt taget inte fanns några kommunister kvar i fackföreningarna eller på fabrikerna. Dessa två stora baser av revolutionär aktivitet övergavs till de reformistiska fackföreningsledningarna. De organiserade arbetarna, som till sin majoritet fortfarande var sysselsatta i fabrikerna fortsatte att känna sig lojala till sina organisationer och vägrade att följa strejkmaningarna från de nya organisationerna, vilka spelade en splittrande roll. Ett stort antal strejker utlysts av RGO under åren 1929-1933 slutade i förkrossande nederlag.

KPD-ledningen satte fortfarande sitt hopp till ett mekaniskt perspektiv på nazipartiets sönderfall. Partipressen fann alltid att nazisternas inflytande hade nått sin kulmen. Varje dispyt i fascistlägret betraktades av den stalinistiska byråkratin – i detta befann den sig i fullständig samstämmighet med socialdemokratin och de reformistiska byråkraterna – som ”slutet” eller ”början till slutet” och värderades som stor framgång för KPD:s antifascistiska kamp:

”Början till ett sönderfall bland fasciströrelsens aktiva förkämpar, vilket säkert kommer att växa, gör det nödvändigt att differentiera mellan de fascistiska ledarna och massorna som vilseletts...” (Ett utdrag ur en resolution från KPD:s politiska byrå, ”*Kampen mot fascismen*” 4 juni 1930). Några månader efter denna resolution registrerade *Reichstagsvalen* den 14 september 1930, ett enormt språng i nazisternas röstetal, från 800 000 1928 till 6 400 000. Men detta hindrade inte KPD-ledningen ifrån pladdra på om nazifrontens sammanbrott:

”Gårdagen var herr Hitlers ‘stora dag’ men nazisternas så kallade valseger är endast början till slutet för deras del.”, sa *Rote Fahne* 15 september 1930, dagen efter valen. Den 16 november finner vi vidare: ”Den 14 [september] var höjdpunkten för den nationalsocialistiska rörelsen i Tyskland. Från och med nu kan den bara gå tillbaka.”

Ernst Thälmann rapporterade till Kommunistiska internationals exekutivkommittés andra plenum (publicerad i *L’Internationale Communiste*, april 1931, nr 17-18, sid 799):

”Anhängare till ‘Nationalsocialisterna’ väntar sig mycket av dem efter den 14 september, efter deras sensationella framgång. Vi har inte bara låtit oss bli avskräckta av dessa röster, vilka till stor del kom från den del av befolkningen som har arbete och SPD:s anhängare. De flesta kamrater vet att till och med i våra egna led har en del kamrater pekat på den stora fara som representeras av denna utveckling och till och med överskattade faran. Men vi har nyktert(?) och allvarligt(!) hävdade att den 14 september i viss mening var Hitlers bästa dag, och att han inte kommer att uppleva någon bättre, bara sämre. Den värdering vi gjorde av detta partis utveckling har redan bekräftats. Idag har fascisterna ingen orsak till glädje(!)”

Eftersom de var ovilliga att se verkligheten i ögonen kunde inte kommunisterna bedriva en beslutsam kamp mot fascismen. Å ena sidan bekämpade de fascismen med den vildsinta parollen: ”Krossa fascisterna överallt!” vilket gjorde diskussioner med fascisternas massfölje omöjligt (denna paroll riktades också mot ”socialfascisterna”, ”vänstersocialfascister” och ”socialfascistiska grupperingar”, som oppositionella kommunister och trotskistiska Vänsteroppositionen). Å andra sidan, hoppades kommunisterna att göra inbrytningar i de fascistiska leden genom att försöka passa in fascistiska idéer i sin propaganda. I valkampen 1930 förde KPD sin kampanj under parollen om en ”folkets revolution” för ”nationell och social befrielse” helt i den anda av ”nationalbolsjevism” som Lenin skarpt hade förkastat i sitt verk *Radikalismen, kommunismens barnsjukdom*. Dessa nationalistiska uppfattningar förmådde inte att övertyga nationalsocialisterna, men de gav KPD-propagandan katastrofalt demagogiska drag.

I juli 1931 efter att ha först deklarerat sin opposition till det antog KPD:s centralkommitté över natten ett beslut om att delta tillsammans med nazisterna och *Stahlhelm* i folkomröstningen för att upplösa det preussiska parlamentet och fälla den preussiska socialdemokratiska regeringen ledd av Braun och Severing. Detta utdelade ytterligare ett hårt slag mot arbetarnas

enhetsfront. Stöd för en Hitler-Hugenberg-röst mot en socialdemokratisk regering avslöjade med nödvändighet falskheten hos KPD:s antifascistiska paroller och fördjupade ytterligare sprickan mellan KPD- och SPD-arbetarna. På samma gång förstärkte de med nödvändighet de socialdemokratiska ledarnas ställning hos deras massfölje.

Denna linje gjorde lika lite skada för nazisterna som den ickemarxistiska folkfrontspolitik som det thälmannska ledarskapet hade introducerat när den antog den ”nationella och sociala befrielsen” som sitt program. Detta deltagande i ”folkomröstningen” var ett dundrande nederlag och detta visades klart mest av allt i de områden som vanligtvis röstade massivt för KPD.

Trots alla dess felaktiga taktiker och organisatoriska brister strömmade ständigt nya massor till den kommunistiska rörelsen.

Detta demonstrerade att massorna önskade en socialistisk lösning på krisen. De stalinistiska organisationernas arbetsfält var främst de arbetslösa stora arme. KPD-röstetalet, vilket var omkring 2 700 000 eller 8,9 procent 1924 gick upp till 3 260 000 eller 10,6 procent 1928 och till 4 590 000 eller 13 procent 1930 och 1931.

De kommunistiska arbetarna saknade inte mod att kämpa och många av dem riskerade sina liv i dagliga mellanhavanden med SA:s terroristgrupper och polisen. Men på grund av dess ultravänsterkurs var partiet som helhet oförmöget att leda sina kadrer i en effektiv kamp inom ramen för hela arbetarklassens handlande. Denna felaktiga kurs som påtvingats partiet av Komintern-ledningen vilade dessutom på några definitiva realiteter i landet (precis som, i ett annat sammanhang Zörgiebels handlingar hade gynnat accepterandet av teorin om ”socialfascism”). Ett exempel på detta var, bland annat, antagonismen mellan de arbetslösa och arbetarna i fabrikena. Större delen av KPDs anhängare hade rekryterats ur den stora massan av arbetslösa medan SPD var mera fast rotat bland arbetarna i fabrikena. Men svårigheten var just precis att de arbetslösa inte kunde genomföra de nödvändiga klasshandlingarna medan de var avskurna från arbetarna i fabrikena.

Denna antagonism var inte oöverstiglig. Lönenedskärningar ledde automatiskt till nedskärningar i arbetslöshetsunderstödet, och detta ensamt pekade på ett intresseband mellan arbetslösa arbetare och arbetare i fabrikena. Den revolutionära arbetarrörelsens plikt bestod i att dämpa den antagonism som utvecklades och sammanföra de båda delarna av arbetarklassen genom upprättandet av en enhetsfront av arbetarnas organisationer med omedelbara och politiska och ekonomiska mål.

KPD-ledningens plikt var att vända sig till ledningen för arbetarklassens organisationer under SPD:s ledning och, framför allt, att vända sig till SPD-ledningen och förklara:

”Vi är inte ense i många frågor och den principiella skillnaden mellan socialdemokrati och kommunism kommer aldrig att försvinna på grund av en pakt. Men det ligger i vårt gemensamma intresse att besegra fascismen: låt oss därför genomföra denna uppgift tillsammans.”

Denna sortens språk skulle ha förståtts av den mest efterblivna socialdemokratiska arbetare. Och ifall socialdemokratin hade vägrat den erbjudna handen skulle samme arbetare sett att, i en avgörande historisk situation, SPD lät sig vägledas av de styrande makterna på grund av att det var ensidigt förbunden till deras intressen. Under sådana förhållanden skulle det ha varit möjligt att dra med en bra bit av de socialdemokratiska arbetarna in i kampen mot deras ledares svek.

Men i själva verket var KPD:s centralkommittés politik en obruten följd av sabotagehandlingar mot enhetsfronten. Med den absurda formuleringen ”enbart en enhetsfront underifrån” spelade det i händerna på de reformistiska byråkraterna. Alla stalinismens katastrofala ”teorier” fann sitt praktiska, verkliga uttryck i detta sabotage av enhetsfronten: ”Det är klart att vår debatt med socialfascisterna inte äger rum vid konferensbordet utan på de

avgörande stridernas fält och kan sluta framför den tyska sovjetrepublikens revolutionära domstolar. Och naturligtvis gäller detta lika mycket för en medlem av ett litet socialfascistiskt fabriksråd som för hans större bröder, Severing och Zörgiebel osv.”

”Beröva socialfascisterna deras positioner i fabrikena och fackföreningarna.” Men denna perfekta idioti var ändå inte nog. Så finner vi i Unga gardet (det kommunistiska ungdomsorganet) parollen ”Driv bort socialfascisterna från fabrikena, från arbetsförmedlingarna, från yrkesskolorna”. Men varför stoppa vid yrkesskolorna? Och så läser vi i *Drum* (organet för ungpionjärerna, en barnorganisation): ”Jaga de små zörgieblarna från era skolor och platser där ni leker.” (Citerat ur *Die Internationale* 15 mars 1930). I november/december-numret av *Die Internationale* skisserade Ernst Thälmann enhetsfronten som centralkommittén såg den:

”Vi måste överallt föreslå de socialdemokratiska arbetarna... bildandet av en röd enhetsfront riktad... mot Hitlers parti och den socialdemokratiska ledningen. Det faktum, till exempel, att i vårt revolutionära fackföreningsarbete, erbjudanden kunde ha gjorts från toppen till lokala AGDB-ledningar eller till andra ledande organ i den reformistiska byråkratin bevisar likaledes att vår principiella kamp mot socialdemokratien inte först på ett sätt tillräckligt beslutsamt för att förhindra misstag.”

Så, de ville arbeta med de ”hedervärda socialdemokratiska arbetarna” men inte med deras organisationer eller deras ledare. Men de socialdemokratiska arbetarna, som hade mycket kritik av sina ledares politik, kände sig inte desto mindre bundna till sina organisationer och deras disciplin. Och, framförallt, trots sin kritiska attityd till sina ledare visste de att dessa ledare inte var rätt och slätt fascister.

När von Papen avsatte den konstitutionella socialdemokratiska regeringen i Preussen föreslog det tyska kommunistpartiets centralkommitté en enhetsfront till den socialdemokratiska ledningen och fackföreningarna. De föreslog en generalstrejk mot von Papens statskupp i försvar av Braun-Severing-regeringen vilken de hade försökt avsätta elva månader tidigare genom att understödja den nazistiska folkförklaringen. Efter allt som ägt rum framstod detta plötsliga förslag om en enhetsfront som mycket demagogiskt och togs inte på allvar någonstans. KPD-ledarnas ansvarslöshet gjorde det enkelt för den socialdemokratiska ledningen att hitta förvändningar för att envisas med sin passivitet, vilket ledde till självmord.

Järnfrontens kapitulation den 20 juli följdes av ytterligare ett språng i kommunisternas röstetal i valen 31 juli. Det gick från 4 950 000 röster, eller 13 procent i september 1930 till 5 220 000 eller 14,3 procent. Men valen medförde ännu större vinster för nationalsocialisterna. Trots allt kunde man läsa i en ledare i KPD-pressen: ”Nationalsocialisternas framryckning har stoppats av det tyska kommunistpartiets antifascistiska aktioner.”

På hösten 1932 ägde det rum en våg av strejker mot Brüningregeringens dekret. Dessa strejker visade att det var möjligt att organisera ekonomiska strejker till och med i en period av reträtt och att den stora majoriteten av de arbetslösa arbetarna solidariserade sig med de strejkande. Men ingenstans var dessa strejker framgångsrikt samordnade eller gavs politisk karaktär.

Men alla dessa erfarenheter medförde ingen förändring i KPD:s politik. De otaliga ”korrigerarna” skapade bara större förvirring på grund av de principiella dragen hos denna felaktiga politik, så som RGO, uppfattningen om socialdemokratien som det främsta stödet för kapitalismen, uppfattningen om ett omedelbart revolutionärt uppsving osv, bibehölls.

Valen 6 november 1932 gav skenbart Kreml rätt. KPD vann den största valsegern i sin historia med 5 970 000 röster eller 16,9 procent. Partiledningen var berusad av denna segers atmosfär: ”Von Papen ville utrota bolsjevismen”, skrev *Die Rote Fahne*, ”sex miljoner väljare

har svarat. Denna front av sex miljoner kommunister har framtvingat von Papen-regeringens avgång.”

Men von Papen ersattes av Schleicher. Det var inte möjligt att kuva reaktionen och national-socialismen med röstsedlar, inte heller var ett ökat röstetal bevis på organisationens fasthet eller dess förmåga till politisk kamp.

Det var ett faktum att nazisterna drabbades av ett bakslag i dessa de sista fria val före Hitlers gripande av makten. En del av storbourgeoisin och småbourgeoisin verkade ha återvänt till sina traditionella partier drivna av hoppet om att den internationella krisen var på tillbakagång.

Genom ett demagogiskt äventyr försökte Hitler kompensera för denna förlust genom att göra en inbrytning i arbetarklassen. På samma gång ville han förhindra att en stor del av SA från att demoraliseras och som konsekvens vända sig till kommunisterna. Han såg sin chans i att skicka SA och nationalsocialistiska fabriksorganisationer in i Berlins transportarbetares strejk i november-december 1932.

Historien om Berlins transportarbetares strejk är en illustration av oenigheten och degraderingen av den tyska arbetarrörelsen. Strejken beslöts för att avvärja en hotande lönedskärning. I en omröstning förklarade sig en majoritet av arbetarna för strejken men den stadgeenliga majoriteten på 75 procent uppnåddes inte. Fackföreningsledningen vägrade att erkänna strejken. Det tyska KP och RGO utfärdade inte desto mindre en maning till strejk. I själva verket åtlyddes strejkuppsmaningen av alla transportarbetare. Strejken väckte allmän sympati hos Berlinbefolkningen. Trots detta var den dömd att misslyckas eftersom fackföreningarna vägrade att utbetala strejkstöd till de strejkande.

Till allmän förvåning dök nazisterna upp på scenen och deklarerade att de ville stödja strejken. Strejkvaktsgrupper bestående av RGO-medlemmar, antifascistiska grupper och SA organiserades. De använde de motoriserade enheterna tillsammans. Gatumöten anordnades. Man kunde se det groteska spektaklet med kommunister och nationalsocialister stående sida vid sida och ropande sina paroller tillsammans mitt uppe i skramlet från deras insamlingsbössor: ”För RGO:s strejkfond!”, ”För NSBO:s strejkfond!” (*Nationalsozialistische Betriebszellen – Organisation*) Denna enhetsfront framkallade en sådan motvilja att den inledande sympatin skingrades. Strejken måste avbrytas.

Nazisternas försök att vinna arbetarnas röster genom deltagande i denna strejk slog fel. Men Berlinarbetarnas sympati för kommunistpartiet sattes på hårt prov genom denna enhetsfront riktad mot fackföreningarna, den socialdemokratiska administrationen av transportbolagen och den socialdemokratiska Berlinsenaten.

Den 31 januari, dagen efter Hitlers maktgripande kallade det tyska kommunistpartiet till ett möte med fabriksråden. Trots stor närvaro kunde inget beslut tas om att iscensätta en politisk masstrejk mot Hitler därför att det var uppenbart, som det hade varit den 20 juli, att en politisk masstrejk bara kunde genomföras ifall en avgörande del av fackföreningarna stödde uppsmaningen. Men kommunistpartiet var isolerat från fackföreningarna och även vid detta tillfälle kunde fackföreningsbyråkratin utan någon större svårighet sabotera kampen. Hitler mötte inget allvarligt motstånd.

Det verkade då som att det tyska kommunistpartiet ville förändra sin taktik i sista sekunden. Därför att det insåg massornas förvirring publicerade det en appell den 31 januari i vilken den erbjöd sig att arbeta med socialdemokratien och fackföreningarna för att få till stånd en generalstrejk. Men detta erbjudande fullföljdes aldrig. Det återstod inget annat för de kommunistiska arbetarna än att ansluta sig till de socialdemokratiska protestdemonstrationerna mot Hitlers maktövertagande och genomföra en enhetsfront över huvudet på sina egna ledare.

När Hitler redan befann sig i regeringsställning och till och med efter nazimarschen mot Karl Liebknecht-huset, KPD:s centralkommittés högkvarter, fortsatte de kommunistiska ledarna att prata om fasciströrelsens sönderfall och skröt om ”den antifascistiska frontens offensiv”. Med avseende på denna situation skrev Thälmann:

”Men perioden som sträckte sig från veckorna och månaderna som föregick 20 juli 1932 till 22 januari 1933 (dagen för nazistmarschen mot Karl Liebknecht-huset) förberedde väg för ett betydande uppsving i formerandet av klasskrafterna. Tidigare hade von Papen-Hitler-affären ägt rum samtidigt med en stigande nationalsocialistisk våg, men under tiden hade graden av revolutionär utveckling gått förbi den fascistiska framryckningen bland massorna och uppenbarades vid de första tecknen på ett sönderfall för det nationalsocialistiska lägret. 22 januari var också ett tecken på uppsving i klasskrafterna och var gynnsam för den proletära revolutionen[!].” Och ännu senare, när den tyska arbetarklassens nederlag var ett fullbordat faktum, kunde man läsa i KPD:s centralkommittés appell från den 15 mars 1933: ”Trots regeringens deklaration, var den 5 mars inte någon seger för fascismen”.

På detta sätt ledde det stalinistiska tyska kommunistpartiet, på grund av ett felaktigt perspektiv och felaktig strategi och taktik, de tyska arbetarna in i det fascistiska barbariets avgrund.

IV. Hur besegra fascismen? Den enda vägen.

Efter 1923 hade viktiga förändringar ägt rum inom den Kommunistiska Internationalen. Efter nederlaget för arbetarklassen i Västeuropa i slutet av efterkrigscykeln, påskyndade Sovjetunionens isolering framväxandet av byråkratisk urartning. På grund av de objektiva villkoren kröntes inte den av Leo Trotskij ledda Vänsteroppositionens kamp mot denna urartning med framgång. Den slutade med Stalins seger över Vänsteroppositionen, över partiet, och över arbetarklassen. Denna förändring av styrkeförhållandena i Sovjetunionen hade långsiktiga konsekvenser för Komintern, där den ryska byråkratin spelade förstarangsrollen. Det sovjetiska kommunistpartiets och Sovjetstatens urartning gick hand i hand med Kominterns urartning.

I det tyska kommunistpartiet gjorde den stalinistiska byråkratins passiviserande och demoraliserande inflytande sig känt på ett synnerligen fördärvbringande sätt. Nyckeln till den internationella situationen låg i Tyskland. Skulle pendeln svänga i riktning mot revolution eller kontrarevolution? Det berodde på det tyska kommunistpartiet. Så snart det organisatoriskt och politiskt underkuvats och snärjts av stalinismens antimarxistiska teorier var det tyska kommunistpartiets ledning inte längre förmöget att tillämpa en marxist-leninistisk strategi. Istället för att rättas till, berättigades varje fel, och blev på så sätt källan till nya stora fel.

Vänsteroppositionen (bolsjevik-leninisterna) i det tyska kommunistpartiet, som fötts ur kampen mot det tyska kommunistpartiets stalinisering, och i nära samarbete med den ”preussiska oppositionen” genomförde en kamp mot Kominterns stalinistiska exekutivkommitté och det tyska kommunistpartiets ledning som var fullständigt underordnad den. Med precision och historisk klarsynthet förklarade Vänsteroppositionen fascismens kärna för de kommunistiska arbetarna och pekade på att enbart revolutionär strategi och taktik kunde besegra fascismen. Den kritiserade den stalinistiska byråkratins aningslösa bidrag till den fascistiska segern och besvarade de frågor som ställdes av händelsernas utveckling.

Framför allt betonade den för de kommunistiska arbetarna det öde som låg i beredskap för den tyska arbetarklassen om partiledningens felaktiga politik ledde till ett misslyckande med att stoppa fascismens seger.

”Bourgeoisin kräver att fascismen ska göra ett grundligt jobb. När den väl har hänfallit till inbördeskrigetets metoder kräver den att få lugn och ro under ett par år. Och den fascistiska hantlangaren gör ett grundligt jobb ... När en stat blir fascistisk innebär det ... först och främst att arbetarnas organisationer förintas, att proletariatet försätts i ett formlöst tillstånd och att det

utvecklas en administration som tränger djupt in i massorna och som har till uppgift att förhindra en oberoende utveckling av proletariatet. Just i detta ligger fascismens kärnpunkt.”³

”Nationalsocialisternas maktövertagande skulle först av allt innebära utrotning av det tyska proletariatets blomma, dess organisationer skulle krossas, dess tro på sig själv och framtiden skulle suddas ut. Med tanke på samhällsmotsättningarnas mycket större mognad och intensitet i Tyskland, så kommer den italienska fascismens djävulska arbete att framstå som ett blekt och nästan mänskligt experiment i jämförelse med de tyska nationalsocialisternas arbete.”⁴

”Arbetarkommunister, ni är hundratusentals, miljontals. Ni kan inte resa någonstans, det finns inte pass så det räcker. Skulle fascismen komma till makten, så kommer den att köra över era huvuden och ryggar som en fruktansvärd stridsvagn. Er räddning är skoningslös kamp. Och bara kampenhet med de socialdemokratiska arbetarna kan leda till seger.”⁵

Den allra viktigaste förutsättningen för att korrekt och framgångsrikt kunna bekämpa fascismens stigande våg var det teoretiska klargörandet av fascismens innersta, dess historiska roll och dess sociala uppgifter. Detta var av största betydelse på grund av att Komintern och ledningen för det tyska kommunistpartiet inskränkt i sitt eget nät, fortsatte att försöka bevisa att det ”inte fanns någon principiell skillnad mellan demokrati och fascism”.

Trotsky tog ställning i denna fråga så tidigt som 1929 i sin artikel *Den österrikiska krisen och kommunism*.

”Fascismen är bourgeoisins andra ombud. Liksom socialdemokratin och till och med i än större skala har fascismen sin egen armé, intressen och rörelselogik. Vi vet att i Italien tvingades fascismen, för att rädda och stärka det borgerliga samhället, att bli våldsamt antagonistisk inte bara gentemot socialdemokratin utan också gentemot de traditionella borgerliga partierna ... Man skall inte tro att alla bourgeoisins politiska organ agerar i harmoni. Tursamt nog är det inte så. Ekonomisk anarki kompletteras av politisk anarki. Fascismen, närd av socialdemokratin, tvingas att den krossa den senares skalle för att komma till makten.”⁶

Under 1932 återvände Trotsky igen till denna fråga i sin pamflett, *Vad härnäst?*, och fördjupade sina argument mot det sätt på vilket stalinisterna ”bemästrade” denna fråga.

”Det finns en motsättning mellan demokrati och fascism. Den är inte alls ‘absolut’ och det är inte, i marxistiskt språkbruk, fråga om två oförsonliga klassers herravälde. Men den innebär skilda system för en och samma klass’ herravälde.”⁷

”För att finna en utväg måste bourgeoisin helt befria sig från det tryck som utövas av arbetarnas organisationer. Dessa måste undanröjas, förstöras och krossas fullständigt.

I denna skärningspunkt tar fascismens historiska roll sin början. Den mobiliserar de klasser som befinner sig omedelbart över proletariatet och som hela tiden fruktar att bli tvingade ner i dess led. Den organiserar och militariserar dem på finanskapitalets bekostnad, under den officiella regeringens täckmantel och den ger dem uppgiften att utplåna de proletära organisationerna, från de mest revolutionära till de mest konservativa.

Fascism är inte bara ett system av vedergällning, brutalt våld och polisterror. Fascism är ett särskilt styressätt som grundar sig på utrotandet av alla element av proletär demokrati inom det borgerliga samhället. Fascismens uppgift ligger inte bara i att tillintetgöra den kommunistiska förtruppen utan i att hålla hela klassen i ett tillstånd av påtvingad splittring. För att uppnå detta syfte räcker det inte att fysiskt förintala den mest revolutionära delen av arbetarna. Det är även nödvändigt att krossa all oberoende och frivillig organisering, att förstöra alla proletariatets försvarsverk och att utrota allt

³ Ibid

⁴ Trotsky – Tyskland, nyckeln till den internationella situationen

⁵ Ibid.

⁶ Trotsky – Communism and the Austrian Crisis (engelsk översättning finns i på nätet, se http://www.marxist.com/Europe/LT_austrian_crisis_and_communism.html)

⁷ Trotsky – Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor

som uppnåtts av socialdemokratin och fackföreningarna under tre fjärdedels sekel. För i sista hand grundar sig även kommunistpartiet på dessa landvinningar.”⁸

Stalinisterna var ovilliga att erkänna någon skillnad mellan demokrati och fascism och därför följde det automatiskt för dem att det inte var någon skillnad mellan de socialdemokratiska och fascistiska partierna. För det tyska kommunistpartiet fanns det bara ”olika former” av fascism och fasciströrelser. Teorin om ”socialfascism”, det främsta exemplet på stalinisternas okunnighet om hur man värderar klasskrafter och förhållanden konkret, hade en förödande effekt bland de tyska arbetarna och förhindrade tillämpningen av enhetsfrontens strategi och taktik, vilka, bl a, klart hade utarbetats på Kominterns tredje världskongress.

Vänsteroppositionen förde en i beslutsam kamp mot denna storligen falska ”teori”. Denna kamp går som en röd tråd genom den internationella oppositionens dokument.

”Oavsett hur mycket det stämmer att socialdemokratin hela politik beredde vägen för fascismens blomstring, så är det inte mindre sant att fascismen är ett dödligt hot mot i första hand just samma socialdemokrati, vars hela prakt är olösligt knuten till de parlamentariskt demokratiska pacifistiska regeringsmetoderna.”⁹

”Socialdemokratin är oförmögen att ta makten och vill inte ta den. Bourgeoisin finner, trots detta, att socialdemokratin disciplinerade organisation av arbetarna kostar för mycket. Bourgeoisin som helhet behöver fascism för att hålla socialdemokratin i schack och om nödvändigt för att kasta den på skrothögen.”

”Precis som revolutionära situationer utvecklas mer än en gång ut ur konflikter mellan liberalism och monarki, vilka senare gick över huvudet på båda opponenterna, så kan en revolutionär situation utvecklas ur sammanstötningen mellan socialdemokratin och fascism – två antagonistiska ombud för bourgeoisin som kommer att gå över huvudena på dem båda.

En proletär revolutionär vore värdelös om han inte förstod i den borgerliga revolutionens epok, att värdera konflikten mellan liberalerna och monarkin och istället för att använda kampen på ett revolutionärt vis bunta ihop de båda opponenterna i samma hög. Den kommunist är inte värd fem öre som inför sammanstötningarna mellan fascism och socialdemokratin begäpar denna konflikt med socialfascismens nakna formel, som inte har något innehåll överhuvudtaget. ...

Vad innebär egentligen socialfascism? Det spelar ingen roll hur sluga de ärliga ”teoretikerna” försöker se ut, de kan inte besvara denna fråga med annat än påståendet att socialdemokratin är redo att försvara den borgerliga regimens grundvalar och dess egen position i den borgerliga regimen med stöd av väpnad makt gentemot arbetarna. Men är inte detta den allmänna karaktäristiken av alla ”demokratiska” partier utan undantag?...

Men fascism, såvida man inte vill leka en meningslös lek med ord är inte de borgerliga partiernas allmänna karaktäristik, utan utgör ett specifikt borgerligt parti, som har specifika villkor och uppgifter som står i motsättning till de andra borgerliga partierna.”¹⁰

Trots mycket prat var den procedur som följdes av det tyska kp:s ledning ständigt sabotage av arbetarnas enhetsfront. Med den galna formeln om ”enhetsfront underifrån” gav det stöd och tröst åt de reformistiska byråkraterna och undvik plikten att ta ställning för eller emot en kämpande enhetsfront.

Kommunistpartiets byråkrati bekämpade Vänsteroppositionens appeller och förslag om bildandet av en klassfront med förfalskningar och förtal. Dessa illasinnade anklagelser uttrycktes ganska livfullt i exempelvis en artikel av Walter Ulbricht i september-oktobernumret av *Die Internationale* 1932. De utdrag som citeras här är representativa för de otaliga och obeskrivbara attackerna på Vänsteroppositionen.

⁸ Ibid

⁹ Trotskij – Vändningen i Kommunistiska internationalen och situationen i Tyskland

¹⁰ Trotsky – The Austrian Crisis (http://www.marxist.com/Europe/LT_austrian_crisis_and_communism.html)

”Kravet på en politik av att bilda block är på samma gång uttrycket för en brist på förtroende för skapandet av en arbetarklassens enhetsfront. Istället för en arbetarklassens enhetsfront i mening av en gemensam kamp vill trotskisterna ha en stor allians mellan kommunistpartiet och socialdemokratin [!], dvs de ger upp avslöjandet av den socialdemokratiska politiken, vilket innebär detsamma som att blockera kampen för proletär diktatur.”

Men trots allt detta förtal satte Vänsteroppositionen enhetsfronten främst i sin propaganda som den vitala frågan för de tyska arbetarna och avslöjade oupphörligt och kompromisslöst de tomma orden om den så kallade ”röda enhetsfronten”.

”Vi måste i handling visa oss fullständigt beredda att gå i block med socialdemokraterna mot fascisterna i alla fall där de går med på ett block. Att säga till de socialdemokratiska arbetarna: ”Kasta era ledare åt sidan och gå med i vår ‘partilösa’ enhetsfront” är detsamma som att lägga ytterligare en tom fras till de tusentals andra. Vi måste förstå hur man drar arbetarna från sina ledare i verkligheten. Men verkligheten idag är kampen mot fascismen.”¹¹

I ett brev från den tyska vänsteroppositionens nationella ledning till det tyska kommunistpartiets centralkommitté kan man till exempel läsa om enhetsfronten:

”För att blockera fascismens seger måste vi organisera enad revolutionär arbetarklass handling...

Vi ställer följande förslag: Att det tyska kommunistpartiet får till stånd en omedelbar överenskommelse med alla politiska grupper, fackföreningar och arbetarorganisationer och uttalar sin beredskap att kämpa mot fascism med målet att ta initiativ till ett gemensamt upprop för att organisera förenad aktion mot fascism...”

Den 1 december 1931 kunde man ånyo läsa i *Die Permanente Revolution*:

”Framåt till de socialdemokratiska och fackligt organiserade massorna!” är den mest lämpliga parollen om kampen inte skall sluta i nederlag. En enhetsfront med SPD och ADGB är parollen för stunden.”

I sina ojämförliga skrifter uppmanade Trotskij alltid de ”kommunistiska arbetarna” att inom sitt eget parti kämpa för tillämpningen av den leninistiska taktiken för den revolutionära enhetsfronten:

”Utan att på minsta sätt dölja eller mildra vår uppfattning om de socialdemokratiska ledarna, kan och måste vi säga till de socialdemokratiska arbetarna: ”Eftersom ni å ena sidan är beredda att kämpa tillsammans med oss och eftersom ni å andra sidan inte är beredda att bryta med era ledare, så föreslår vi följande: tvinga era ledare att förena sig med oss i en gemensam kamp för bestämda konkreta syften på ett bestämt sätt. Vad på oss kommunister ankommer så är vi beredda.” Kan någonting vara klarare, påtagligare och mer övertygande?”¹²

” Samhällskrisen kommer oundvikligen att skapa djupa sprickor inom socialdemokratin. Massornas radikalisering kommer att påverka de socialdemokratiska arbetarna långt innan de upphör att vara socialdemokrater. Vi kommer oundvikligen att tvingas sluta överenskommelser mot fascismen med olika socialdemokratiska organisationer och fraktioner, och öppet inför massorna ställa definitiva villkor till ledarna... Vi måste lämna den officiella tomma frasen om enhetsfront och återgå till den enhetsfrontspolitik som formulerades av Lenin och tillämpades av bolsjevikerna under hela 1917 ”¹³

”Fullständig självständighet för de kommunistiska organisationerna och pressen, total frihet för kommunistisk kritik, samma sak för socialdemokratin och fackföreningarna. Bara föraktliga opportunisterna kan tillåta att kommunistpartiets frihet begränsas (som till exempel vid inträdet i Guomindang). Vi tillhör inte denna skara.

¹¹ Trotskij – Vändningen i Kommunistiska internationalen och situationen i Tyskland

¹² Trotskij – Vad härnäst? Det tyska proletariats ödesfrågor

¹³ Trotskij – Vändningen i Kommunistiska internationalen och situationen i Tyskland

Dra inte tillbaka någon kritik av socialdemokratin. Glöm inget av det som har hänt. De historiska räkenskapernas dag, inklusive räkningen för Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg, kommer att komma när tiden är inne, precis som bolsjevikerna till sist gjorde upp räkningen med mensjevikerna och socialistrevolutionärerna för deras hets, förtal, fängslande och mord på arbetare, soldater och bönder.

Men vi gjorde upp räkningen med dem två månader efter att vi hade utnyttjat att Kerenskij och Kornilov, ”demokraterna” och fascisterna, delvis gjorde upp räkningen med varandra – i syfte att ännu mer definitivt driva tillbaka fascisterna. Det var bara tack vare denna omständighet som vi blev segerrika.”¹⁴

Ledningen för det tyska kommunistpartiet brydde sig inte om Vänsteroppositionens varningar, förkastade dess förslag och lade på så vis grunden för ett nederlag utan strid 1933.

Den 5 mars 1933, när Hitler redan innehade makten och den tyska arbetarrörelsens ledande kadrer redan överlämnats till blodig terror i koncentrationslägren, publicerade Kommunistiska internationalen ett upprop i vilket, utan någonting av de begångna mistagen och utan någon diskussion den ge införde en 180-graders sväng på ett byråkratiskt vis. Men det var för sent. I appellen säger den:

”Trots detta beordrar Kommunistiska Internationalens exekutivkommitté... alla kommunistpartier att än en gång försöka bilda en enhetsfront med de socialdemokratiska arbetarmassorna genom de socialdemokratiska partierna som mellanhänder.

Samtidigt som man tar hänsyn till säregenheterna i relationerna mellan kommunistiska och socialdemokratiska partier såväl som mångfalden av konkreta uppgifter som ställs av varje lands arbetarklass och av det faktum att det är i varje lands specifika sammanhang som specifika aktioner mot bourgeoisin kan genomföras med största framgång, rekommenderar Kommunistiska internationalens exekutivkommitté till varje lands kommunistparti att de föreslår gemensamma aktioner mot fascism och den kapitalistiska offensiven till de socialdemokratiska partiernas centralkommittéer.

För accepterandet och praktiskt förverkligande av dessa förslag anser KI:s exekutivkommitté det möjligt att rekommendera till kommunistpartierna att de upphör med alla attacker på de socialdemokratiska organisationerna under gemensamma aktioner mot kapital och fascism.”

Vänsteroppositionen svarade på denna manöver från den stalinistiska byråkratin i en artikel av Trotskij i dess tyskspråkiga emigrantorgan *Unser Wort*, vilken hade upprättats interimistiskt och publicerades i Prag:

”I en speciell appell från EKKI 5 mars, ‘Till arbetarna i alla länder’, säger stalinisterna inte ett ord om att socialfascismen är huvudfienden. De talar inte längre om sin store ledares upptäckt: ‘Socialdemokratin och fascismen är inte varandras motsats utan tvillingar.’ ... De andas inte ett ord om hur olämpligt det är med en enhetsfront uppifrån... På så sätt stupar konstgjorda, felaktiga och bluffteorier på historiens rasande orkan.

‘Med hänsyn till varje enskilt lands säregenheter’ och den omöjlighet att organisera enhetsfronten i internationell skala ... rekommenderar den stalinistiska byråkratin att de nationella kommunistpartierna ska rikta förslag om enhetsfront till ‘de socialdemokratiska partiernas centralkommittéer’. Så sent som igår förkunnades detta vara en kapitulation för socialfascismen! På så sätt hamnar stalinismens stora lärdomar från de fyra senaste åren i papperskorgen. På så sätt förvandlas ett helt politiskt system till damm....

De villkor som Komintern ställer upp för enhetsfronten i alla länder ... innebär ingenting nytt. Tvärtom är de en schematisk och byråkratisk återgivning av vänsteroppositionens paroller som formulerades mycket klarare och mer konkret för två och ett halvt år sedan. På den tiden innebar det att man placerades i socialfascismens läger. Enhetsfronten kunde på denna grundval ha varit

¹⁴ Trotskij – Tyskland, nyckeln till den internationella situationen

avgörande för Tyskland, men då hade man varit tvungen att genomföra den i tid. Inom politiken är tiden en viktig faktor....

De bryter mot marxismens och bolsjevismens samtliga traditioner och rekommenderar de kommunistiska partierna att, om enhetsfronten blir verklighet, 'avstå från alla angrepp på de socialdemokratiska organisationerna i samband med den gemensamma aktionen.' ... 'Att avstå från alla angrepp[!] mot socialdemokratien' (vilken skamlig formulering!) är att ge upp friheten att kritisera politiskt, det vill säga en av det revolutionära partiets grundläggande uppgifter."¹⁵

Inställningen till lärdomarna från Weimarrepublikens sista fem år är fortfarande en prövosten för den revolutionära kommunismen idag. Dessutom är förklaringen av stalinismens förfärande fel en förutsättning för utvecklandet av en revolutionär strategi för vår epok.

"Det är omöjligt att gå framåt om man är oförmögen att lära sig lärdomarna från de tragiska felen och nederlagen i det förflutna" (Trotskij).

Appendix:

De tyska trotskisterna i kamp mot Hitler

Den 30 mars 1930 grundades den första öppet trotskistiska eller vänsteroppositionella gruppen i Tyskland, *Vereinigte Linke Opposition der KPD (Bolschewiki-Leninisten)*, i Berlin. Den bestod av folk som kom från det av Hugo Urbahns ledda Leninbund och från Weddinger-oppositionen inom KPD, som fått sitt namn efter den proletära stadsdelen Weddinger i Berlin där den hade sitt fäste.

Den tyska gruppens tillkomst sammanföll med försöken att ge vänsteroppositionens en mer fast struktur. Fram till dess hade dess kärna utgjorts av den ryska oppositionen. Någon vecka efter VLO:s tillkomst grundades Internationella vänsteroppositionen vid en konferens i Paris.

I likhet med resten av Vänsteroppositionen betraktade sig VLO som en del av den Kommunistiska internationalen och såg som sin uppgift att vinna KPD för den politik som legat till grund för KI:s första fyra kongresser.

Eftersom VLO:s medlemmar aktivt hindrades från att verka som medlemmar i KPD bestod dock i huvudsak VLO:s arbete av propaganda riktad mot KPD. Detta var ett arbete som i huvudsak bestod av att sprida organisationens tidning, *Der Kommunist*, och dela ut flygblad vid olika KPD-arrangemang. Det var en verksamhet som var förknippat med vissa risker. Ofta attackerades VLO:s tidningsförsäljare och flygbladsutdelare av KPD-medlemmar som intalats att trotskisterna var fiender till KPD.

Även om det var förenat med enorma svårigheter försökte VLO även att organisera fraktionsarbete inom KPD. Vid en konferens som hölls av KPD–Unterbezirks Nord i Berlin i mitten av maj 1930 lyckades tio delegater från Weddinger-oppositionen lägga fram en resolution som solidariserade sig med den ryska vänsteroppositionen. Detta var dock ett undantag.

Trots den barriär av förtal och förföljelser som KPD:s stalinistiska byråkrati försökte resa gentemot VLO tog de tyska trotskisterna fullt ut konsekvenserna av sin uppfattning om sig själva som en del av Kommunistiska internationalen. I samtliga val till *Reichstag* uppmanade det till röstning på KPD, och försökte delta i KPD:s valkampanjer, utan att för den skull mildra sin kritik av KPD-ledningens ultravänsterpolitik.

Bara några månader efter sitt grundande drogs VLO drogs in i en årslång kris, som slutade med att organisationen splittrades i slutet av maj 1931. Cirka 80-talet medlemmar följde Kurt

¹⁵ Trotskij - Det tyska proletariats tragedi...

Landau ut ur VLO, medan cirka 150 stannade kvar i det ”officiella” VLO. Landaus grupp behöll kontrollen av *Der Kommunist*.

Stalinistisk infiltration och terror

Både dessa stridigheter och senare förvärrades inte minst av det faktum att ett antal stalinistiska agenter verkade inom VLO, och naturligtvis drog sitt strå till stacken för att förstöra upp alla eventuella motsättningar. Två av dem var bröderna Roman Well och Adolf Senin alias bröderna Sobolevicous.

Dessa agenter var inte de enda som fanns inom den trotskistiska rörelsen. Trots dess numerära litenhet övervakades den mycket noggrant av den sovjetiska säkerhetstjänsten OGPU (sedermera NKVD), som lyckades infiltrera rörelsen och placera flera av sina agenter på viktiga poster. Mark Zborowski, en av de allra närmaste medarbetarna till Trotskijs son Lev Sedov, avslöjades efter det andra världskriget som sovjetisk agent. Han hade hjälpt Sedov att publicera den ryskspråkiga *Bulleten Oppozitsii* och haft tillgång till alla konfidentiella uppgifter.

I och med de stora utrensningarna i Sovjetunionen fick säkerhetstjänsten dessutom till uppgift att försöka likvidera de ledande trotskisterna utanför landets gränser. I december 1936 inrättades därför en ”administrativ enhet för särskilda uppgifter”. Den lyckades mörda flera av den trotskistiska rörelsens medlemmar och ledare, däribland Erwin Wolf, Rudolf Klement, Lev Sedov, Walter Held (som greps och avrättades när han försökt ta sig från Sverige till USA via Sovjetunionen), Lev Sedov och Trotskij själv. NKVD misstänks dessutom ha mördat Kurt Landau. Även NKVD-officeren Ignace Poretiskij, mera känd som Ignace Reiss, mördades när han öppet bröt med Stalin sommaren 1937 och gick över till den trotskistiska rörelsen.

Det var dock inte bara de verkliga trotskisterna som drabbades av den sovjetiska säkerhetstjänstens framfart, utan alla som kunde stämpas för kätterska –”trotskistiska” – åsikter. I Spanien där NKVD kunde operera obehindrat på den republikanska sidan under inbördeskriget 1936-39, undertrycktes det vänstersocialistiska POUM och flera av dess ledare och vanliga medlemmar mördades. Den blivande östtyske partiledaren Walter Ulbricht lär ha lett den NKVD-enhet som övervakade renlärigheten i de Internationella brigaderna.

Vänsteroppositioner efter splittringen

Majoriteten av VLO hämtade sig dock snart från splittringen. I slutet av 1932 hade det 600 medlemmar och sympatisörer på över 40-talet platser i Tyskland.

Detta var inte minst en effekt av Trotskijs stora prestige och hans försök att ingripa i den politiska debatten trots att han befann sig långt från den aktuella scenen på den turkiska ön Prinkipo efter att ha deporterats från Sovjetunionen. VLO satsade hårt på att sprida Trotskijs broschyrer. Enligt en uppskattning av VLO-ledaren Anton Grylewicz i juni 1932 hade 55 000 broschyrer av en totalupplaga på 67 000 spridits.

Permanente Revolution som kommit ut från slutet av 1931 på månatlig basis omvandlades efter drygt ett halvår till veckotidning. I augusti 1932 uppgavs upplagan till 5 000 exemplar.

Starkast var VLO i Bruchsal i Baden med cirka hundratalet medlemmar. VLO:s avdelning var den enda kommunistiska organisationen på orten. Alla försök från KPD att likvidera VLO:s inflytande i Bruchsal misslyckades.

Trotskisterna i Bruchsal spelade en ledande roll i den lokala fack- och arbetarsportrörelsen. I kommunalvalen i slutet av 1930 fick de 889 röster och 9 fullmäktigeplatser. I oktober 1931 lyckades de bilda ett aktionsutskott tillsammans med SPD och de fackliga organisationerna. Utskottet lyckades mobilisera över 1000 mot lönedskärningar och fascism. SPD hoppade av utskottet under 1932. Men VLO:s inflytande fortsatte att öka. I parlamentsvalet 31 juli 1932 vann VLO ettusen röster för KPD mot femhundra för SPD.

Men Bruchsal var givetvis ett undantag. VLO var trots sin politik en mycket liten organisation vars inflytande var marginellt i förhållande till de stora arbetarpartierna hur huvudlös de senares politik än var. Dessutom var den en av de minsta av de grupper som framträdde i opposition till KPD och SPD.

KPDO, där o-et stod för Opposition, var betydligt större både antalsmässigt och till inflytandet. Den bestod av så kallade högerkommunisterna som stött den avsatte Komintern-ordföranden Bucharin nära och uteslutits i slutet av 20-talet. Det leddes av de forna KPD-ledarna Heinrich Brandler och August Thalheimer som avsattes efter fiaskot hösten 1923 då KPD under en kort period haft makten inom räckhåll. Den majoritet som 1929 uteslöts ur det svenska kommunistpartiet och sedermera antog namnet Socialistiska Partiet, upprätthöll en tid kontakter med KPDO.

En del av KPDO, ledd av bland andra Paul Fröhlich, mest känd för sin biografi över Rosa Luxemburg, bröt med Brandler och Thalheimer och anslöt sig till det nybildade Socialistiska arbetarpartiet, SAPD, som var en heterogen organisation som grundats av människor som uteslutits ur SPD. Som mest hade SAPD 20-30 000 medlemmar.

Brytningen med Kommunistiska internationalen

Kort efter Hitlers maktövertagande höll VLO en underjordisk konferens i Leipzig där man diskuterade bygget av motståndet mot Hitler. Enligt konferensen kunde man inte vänta sig något av SPD, och KPD befann sig i fullständig upplösning till följd av ”den stalinistiska byråkratins kriminella politik”. Läget var dock ännu inte moget för skapandet av ett nytt parti.

Samtidigt som VLO höll sin konferens drog Trotskij slutsatsen att det var nödvändigt att bryta med vänsteroppositionens dittillsvarande perspektiv på att reformera den kommunistiska rörelsen. Det tyska kommunistpartiets politiska nederlag var att likna med den tyska socialdemokratins kapitulation i augusti 1914. KPD var fullständigt bankrutt: ”Det tyska proletariatet kommer säkert att resa sig igen, stalinismen aldrig mera.”

I VLO möttes Trotskij:s förslag med blandade reaktioner. VLO:s ledning förklarade att den ansåg frågan för tidigt väckt. I den internationella vänsteroppositionen som helhet fick dock Trotskij:s förslag stöd av majoriteten. I slutet av maj 1933 antog ILO:s plenum en resolution som underströk nödvändigheten av att bygga ett nytt kommunistparti i Tyskland, med VLO som kristallisationspunkt.

Efter att ha tagit ställning för att skapa ett nytt parti i Tyskland dröjde det inte länge förrän ILO också drog slutsatsen att det var nödvändigt att skapa en ny kommunistisk international. Komintern-ledningen hade vägrat att dra några som helst riktiga lärdomar av det tyska nederlaget och undertryckte till och med alla diskussioner om det. I augusti 1933 röstade Internationella sekretariatet för bygget av en ny international, och några månader senare drogs samma konsekvenser vad gällde det sovjetiska kommunistpartiet.

De tyska trotskisterna under Hitler

I likhet med de övriga arbetarpartierna sargades VLO av den massiva terrorkampanj som följde på Hitlers maktövertagande. I exempelvis Charlottenburg greps merparten av organisationens medlemmar.

VLO hade dock förberett sig för en illegal existens. I mars 1932 hade Jan Frankel rest runt till samtliga VLO-grupper på uppdrag av det Internationella sekretariatet för att diskutera förberedelserna för en underjordisk verksamhet.

De lokala VLO-organisationerna delades in i grupper om tre till fem personer, och en i gruppen utsågs att ingå i av den lokala ledningen, som i sin tur utsåg en medlem att svara för kontakten med den regionala eller nationella ledningen. I teorin skulle detta begränsa möjlig-

heterna för polisen att kartlägga hela organisationen, men i praktiken var omorganisationens betydelse ganska begränsad eftersom medlemmarna ofta kände varandra sedan gammalt.

Den första vågen av terror hade varit godtycklig och i huvudsak drabbat de mest kända eller lättåtkomliga delarna av arbetarrörelsen. Men terrorn skulle snart bli allt mer träffsäker. Allt eftersom säkerhetspolisen, Gestapo, blev varm i kläderna började nätet att dras åt kring alla arbetarpartier. 1934-1935 drabbades VLO hårt av förföljelserna och en stor del av dess underjordiska organisation i Tyskland revs upp. Det som återstod var smågrupper och individer utan regelbunden kontakt med partiets exilledning.

De tyska trotskisterna i exil

Ett femtiotal VLO-medlemmar lyckades fly utomlands. De flesta samlades i Prag, där de från mars 1933 började publicera *Unser Wort* som faktiskt var en av de första kommunistiska tidskrifter att komma ut i exil. Sommaren 1933 grundades dessutom en exilledning i Paris.

De trotskistiska flyktingarna återupptog kontakterna med SAP som gått till vänster. I mars 1933 hade majoriteten i SAP-ledningen försökt upplösa partiet och gå tillbaka till SPD, men ersatts av vänstern under Jacob Walcher, Paul Frölich och Zweiling. Trotskij som fått asyl i Frankrike träffade Walcher och Frölich. Vid en tredagarsträff med Walcher föreslog Trotskij att VLO och SAP skulle gå samman.

ILO beslöt också att delta i den konferens för vänstersocialistiska partier som hölls i Paris den 26-27 augusti 1933 med deltagande av 14 vänstersocialistiska organisationer från 11 länder, däribland den uteslutna majoriteten av det svenska kommunistpartiet.

I samband med den antog ILO tillsammans med SAP och två nederländska partier en gemensam deklARATION, De fyras deklARATION, om skapandet av en ny international. Det visade sig att snabbt de fyra inte eniga vilket följdriktigt också ledde till att förhandlingarna mellan SAP:s utlandsledning och VLO:s utlandskommitté (Internationaler Kommunisten Deutschlands från slutet av oktober 1933) misslyckades.

Exiltillvaron i en liten organisation, omgiven av motståndare på alla sidor, kunde inte annat än frammana starka centrifugala krafter. Vid flera tillfällen skakades IKD av uppsplitande stridigheter som slutade med att man förlorade medlemmar.

IKD:s ledning kom med tiden att fjärma sig från Fjärde internationalen. 1941 antog det ett dokument med titeln *Tre teser* som pessimistiskt hävdade att den europeiska arbetarklassen kastats tillbaka till epoken före de borgerliga revolutionerna.

Arbeiter und Soldat

Från 1942 försökte det franska Parti Ouvrier Internationaliste att reorganisera Fjärde internationalens europeiska styrkor. I juli 1943 skapades ett europeiskt sekretariat som tog på sig uppgiften att bygga upp en ny tysk sektion.

Bland annat fick den tyske emigranten Viktor (Paul Widelin) i uppdrag av sekretariatet att försöka organisera propagandaarbete riktat till de tyska soldaterna. Flygblad och soldattidningen *Arbeiter och Soldat* smugglades regelbundet in i tyska soldatförläggningar i det ockuperade Frankrike.

Det var givetvis ett arbete av mycket begränsad omfattning till följd av den trotskistiska rörelsens mycket små resurser. Men trots detta lyckades de vinna ett visst gehör, bland annat i Brest där ett 50-tal soldater och matrosar stod i kontakt med den trotskistiska rörelsen.

Gestapo lyckades dock infiltrera gruppen i Brest och i början av oktober 1943 greps en rad tyska och franska trotskister. De gripna blev antingen avrättade eller deporterade till koncentrationslägret Buchenwald.

Viktor lyckades dock undkomma, och kom att delta i förberedelserna för Fjärde internationalens konferens i februari 1944.

Kort därefter gjordes ett nytt försök att reorganisera de tyska trotskisterna i Frankrike i *Bund der Kommunisten-Internationalisten (Deutsche Sektion der Vierten Internationale)*. Gruppen gav ut en stencilerad bulletin med namnet *Unser Wort* och ytterligare tre nummer av *Arbeiter und Soldat*.

I mitten av juli 1944 greps Viktor av Gestapo och avrättades. Det var ett hårt slag för strävandena att organisera en tysk sektion av Fjärde internationalen.

Buchenwald-deklarationen

På våren 1945 befriades fångarna i koncentrationslägret Buchenwald, där för övrigt KPD-ledaren Ernst Thälmann avrättats 1944. Bland fångarna fanns en grupp trotskister. De antog ett uttalande som visade deras obrutna hållning. I sitt uttalande manade de till skapandet av ett Rådstyskland.

Utan kontakt med varandra agerade de tyska trotskisterna för att gjuta nytt liv i den tyska arbetarrörelsen. På våren 1945 kontaktade den trotskistiska gruppen i Charlottenburg lokala KPD-grupper och föreslog att de gemensamt skulle bygga upp väpnade arbetargrupper. Men KPD:arna vägrade.

Deras perspektiv var ingen omöjlighet. Runt om i hela Tyskland bildades kommittéer som tog över administrationen efter den nazistiska statsapparats kollaps. De leddes i stor utsträckning av veteraner inom arbetarrörelsen. Dessa kommittéer kom dock att undertryckas av de västallierade och stalinisterna.

Hade det funnits ett starkt revolutionärt parti eller hade KPD:s tusentals veteraner vägletts av ett revolutionärt perspektiv är det möjligt att Tyskland gått ett annat öde till mötes än att delas upp i två block.

Även om de tyska trotskisterna var en mycket liten grupp visade deras kamp för den proletära enhetsfronten mot Hitler och deras försök att bygga motståndet på klassgrund istället för klassarbete, på en möjlig revolutionär väg.

Fotnot: Denna historik bygger i stor utsträckning på Wolfgang Alles bok *Zur Politik und Geschichte der deutschen Troztkisten ab 1930*. Den som vill veta mer om de tyska trotskisternas tillvaro under Hitler kan läsa Oskar HIPPES mycket intressanta självbiografi *...und unsere Fahne ist rot*, som också finns översatt till engelska *...And Red Is The Colour Of Our Flag*.

Att läsa vidare:

Leo Trotskij: [Kampen mot nazismen i Tyskland](#). (på marxistarkiv.se) – innehåller det mesta som Trotskij skrev om denna fråga.

Biografier

August Bebel (1840-1913), en av den tyska socialdemokratins grundare och riksdagsledamot från 1867.

Heinrich Brandler (1881-1967), medlem av Spartakusbund och en av det tyska kommunistpartiets grundare. Han efterträdde Ernst Meyer som ledare för KPD och ledde partiet under den dramatiska krisen 1923. Han avsattes 1924 och förflyttades till Moskva. B. som kom att stå nära Bucharins under senare delen av 20-talet, återvände till Tyskland 1929 och utslöts tillsammans med sina anhängare. De grundade KPDO, där O-et stod för opposition. KPDO

upplöstes 1939. Brandler som levtt i exil under den nazistiska diktaturen återvände till Tyskland och startade tidningen Arbeiterpolitik.

Otto Braun (1872-1955), en av SPD:s ledare. Preussisk inrikesminister 1920-21, 1922 och 1925-1932. B. avsattes i von Papens kupp 1932 och emigrerade 1933.

Rudolf Breitscheid (1876-1945), socialdemokrat och en av grundarna av det Oberoende socialdemokratiska partiet (USPD) 1917. Preussisk inrikesminister 1918-19 och riksdagsledamot från 1920. Återvände till SPD 1922. Efter Hitlers maktövertagande flydde han till Frankrike. Efter Frankrikes kapitulation överlämnades han till Gestapo. B dog i koncentrationslägret Buchenwald.

Heinrich Brüning (1885-1970), ledare för det katolska Zentrumspartiet, föregångaren till dagens kristdemokratiska parti. Kansler och ledare för en minoritetsregering från mars 1930 till slutet av maj 1932.

Nikolaj I Bucharin (1888-1938), anslöt sig redan i tonåren till bolsjevikpartiet. Från att varit en av den kommunistiska vänsterns ledande teoretiker och talesmän blev han sedermera bolsjevikhögerns ledande teoretiker och Stalins allierad efter stalinisternas brytning med zinovjeviterna. Efterträdde Zinovjev som Kommunistiska internationals ordförande 1926. I slutet av 20-talet bröt han med Stalin och fördömde stalinisternas politik. Kapitulerade dock. I slutet av 30-talet ställdes han inför rätta som en av de huvudanklagade i de så kallade Moskvaprocesserna och dömdes till döden. B. rehabiliterades formellt i slutet av 80-talet.

Friedrich Ebert (1871-1925), SPD:s ordförande från 1913, ingick i den sista kejsarliga regeringen under prins Max av Baden som överlämnade regeringsmakten till Ebert i kölvattnet på Novemberrevolutionen 1918. Efter att ha lett avvecklandet av den revolutionen valdes han 1919 till den nybildade republikens president av den konstituerande församlingen i Weimar.

Ruth Fischer (1895-1961), ledde tillsammans med Arkadij Maslow och Hugo Urbahns KPD efter Brandler-gruppens avsättning. Se avsnittet om Maslow nedan.

Jan Frankel, tjeckisk oppositionell och från slutet av 20-talet en av Trotskijs sekreterare.

Paul Frölich (1884-1953), spartakist och grundare av det tyska kommunistpartiet. Uteslöts 1929 tillsammans med Heinrich Brandler och deltog i grundandet av KPDO. Anslöt sig dock till SAPD, som grundats av folk som uteslutits ur SPD, och blev en av detta centristiska partis ledare. Emigrerade från Tyskland 1933. I exil skrev han en biografi över Rosa Luxemburg, som fortfarande är en av de bästa biografierna över henne. Återvände till Västtyskland efter kriget och dog 1953.

Wilhelm Frick (1877-1946), inrikesminister i delstaten Thüringen. Dömdes till döden vid Nürnberg-rättegångarna mot nazistiska krigsförbrytare.

Anton Grylewicz (1865-1971), anslöt sig till SPD 1902, krigsmotståndare som spärrades in som psykiatrisk patient, anslöt sig till USPD och KPD. Utesluten ur KPD 1927. Ledande trotskist. Efter Hitlers maktövertagande i exil.

Albert C Grzesinskij (1879-1948), socialdemokratisk polischef i Berlin. G avsattes i samband med von Papens kupp mot den preussiska delstatsregeringen.

Wilhelm Gröner (1867-1939), general och tysk försvarsminister 1928-1932.

Walter Held (Heinz Epe 1910-1941), uteslöts ur KPD 1932 och dömdes till döden i sin frånvaro av nazisterna till följd av sin politiska verksamhet, greps under ett försök att ta sig till USA via Sovjetunionen och avrättades.

Rudolf Hilferding (1877-1941), en av den tyska socialdemokratins ledare före det första världskriget och författare till *Finanskapitalet*. Under världskriget blev han en av ledarna för det Oberoende socialdemokratiska partiet (USPD). Medan majoriteten av USPD gick samman med kommunistpartiet återvände H. till SPD. Finansminister i Stresemans koalitionsregering 1923 och i Müllers regering 1928. Efter Hitlers maktövertagande flydde han till Frankrike. 1940 överlämnades han av de franska myndigheterna till Gestapo. H. avled i fängelse 1941.

Paul von Hindenburg (1847-1934), preussisk officer och monarkist. H. vann ryktbarhet under det första världskriget då han vann flera slag mot de dåligt ledda ryska styrkorna. Under senare delen av det första världskriget utgjorde H. och Erich von Ludendorff den egentliga ledningen för den tyska krigsmakten. H. som utnämns till fältmarskalk av Wilhelm II, valdes till tysk president 1925. H. tillträdde först sedan han fått ex-kejsarens godkännande. I januari 1933 utnämnde den vid det här laget senile H. Hitler till tysk rikskansler.

Rudolf Hilferding (1877-1941), österrikisk-född ekonom och ledande socialdemokratisk teoretiker. Tillhörde USPD efter partisplittningen 1917 men återvände till SPD 1922. SPD:s ekonomiske talesman i *Reichstag* till 1933 Gick i exil efter Hitlers maktövertagande och greps av den Vichy-kontrollerade franska polisen 1941 och överlämnades till Gestapo. Dog efter tortyr i ett Gestapo-fängelse i Paris 1941.

Alfred Hugenberg (1865-1951), mäktig tysk bankir och högerpolitiker. Ledare för Nationalistpartiet 1928. H. var ekonomiminister i den första Hitler-regeringen.

Leo Jogisches (1867-1919), polsk socialist som tillsammans med Rosa Luxemburg spelade en ledande roll Spartakusbund och KPD. Fängslades och mördades 1919 av frikåristen

Kurt Landau (1903-1937), anslöt sig till det österrikiska kommunistpartiet 1921, bröt med Internationella Vänsteroppositionen 1931. Kidnappades och mördades av NKVD i Spanien under inbördeskriget.

Paul Levi (1883-1930), medlem av Spartakusbund och en av det tyska kommunistpartiets grundare. Efter mordet på Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht och Leo Jogisches, den egentliga ledaren för KPD. Uteslöts 1921 till följd av sin offentliga och ytterst hårda kritik av partiets agerande under den så kallade marsdagarna 1921, då en stor del av KPD:s ledning försökte forcera händelseutvecklingen genom ren äventyrspolitik. Lenin ville att Levi skulle återvända till KPD, men han valde istället att ansluta sig till det Oberoende socialdemokratiska partiet och följa det tillbaka till SPD. Begick självmord 1930.

Karl Liebknecht (1871-1919), tidigare ordförande för Socialistiska Ungdomsinternationalen, ledamot av Reichstag, krigsmotståndare och ledare för Spartakusbund. Tvångsinkallad till krigsmakten men vägrade bära vapen, blev frikallad av hälsoskäl men senare dömd till flerårigt fängelsestraff för sitt krigsmotstånd, frigiven 1918 och en av KPD:s grundare. Mördades 1919 av frikåristen.

Rosa Luxemburg (1871-1919), ursprungligen polsk-judisk socialdemokrat och ledare för den polska socialdemokratin. Emigrerade till Tyskland och blev verksam i SPD. Ett av de ledande namnen i SPD:s vänsterflygel och medlem av Andra internationals byrå. Efter krigsutbrottet 1914 grundade hon Spartakusbund. Fängslad 1915. L. befriades av Novemberrevolutionen då kejsardömet störtades. En av de första ledarna för det tyska kommunistpartiet. Mördades i januari 1919 i den terrorvåg som följde på det så kallade spartakistupproret, då Berlins radikala arbetare gjorde ett misslyckat försök att forcera händelseutvecklingen. L. var en av de som stod bolsjevikerna närmast inom den internationella socialdemokratin, vilket inte uteslöt meningsskiljaktigheter. Efter hennes död förklarade Lenin att L:s verk borde vara obligatorisk läsning för alla kommunister. Trots detta har det gjorts åtskilliga försök att ställa

L. mot Lenin. På 30-talet brännmärkte Trotskij Stalins försök att bannlysa L. från den kommunistiska rörelsen.

Theodor Leipart (1867-1947), socialdemokratisk fackföreningsledare, från 1922 ordförande för Allgemeine Deutsche Gewerkschaftsbund (ADGB), som stod SPD nära och var största fackliga centralorganisationen i Tyskland till dess den undertrycktes efter nazisternas maktövertagande.

Solomon A Losovskij (1878-1952), ledare för Röda fackföreningsinternationalen, Profintern. Losovskij avrättades på Stalins order i samband med en antisemitisk kampanj.

Arkadij Maslow (1891-1941), ledde tillsammans med Ruth Fischer och Hugo Urbahns KPD efter Brandler-gruppens avsättning. Som nära lierade med den dåvarande ordföranden för Kommunistiska internationalen, Zinovjev, uteslöts de 1927 efter att Zinovjev och hans ryska anhängare brutit med Stalin och gått samman med Trotskij och Vänsteroppositionen. Trots att han likt Zinovjev kapitulerade för stalinisterna återupptogs han inte i KPD. Tillsammans med Fischer och Urbahns grundade han Leninbund. Efter Hitlers maktövertagande emigrerade han till Frankrike och anslöt sig för ett kort tag till den av Trotskij ledda Rörelsen för Fjärde internationalen. Bröt dock på nytt med Trotskij och dog på Kuba 1941.

Ernst Meyer (1887-1930), medlem av SPD 1908 och en av grundarna av och ledarna för KPD under 20-talet.

Hermann Müller (1876-1931), den siste socialdemokratiska regeringschefen eller kanslern (1928-1930).

Franz von Papen (1879-1969), ledande medlem av Zentrumspartiet. Vice-kansler i den första Hitler-regeringen. Föst åt sidan tjänade han naziregimen under hela dess existens. Ställdes inför rätta i Nürnberg efter kriget, men frikändes.

Kurt von Schleicher (1882-1934), general och försvarsminister under von Papen. Utsågs till kansler efter von Papen. Mördades av nazisterna den 30 juni 1934.

Gergor Strasser (1892-1934), en av Hitlers rivaler i nazistpartiets topp. Han bröt med Hitler och mördades på dennes order i juni 1934.

Leon Sedov (1905-1938), Trotskij son och medlem av Vänsteroppositionen, uteslöts ur det sovjetiska kommunistpartiet 1927 och deporterades med sin far till Turkiet 1929. Flyttade till Berlin 1931 och ingick den Internationella Vänsteroppositionens sekretariat. Lämnade Tyskland 1933 och bosatte sig i Paris. Mördades på Stalins order 1938.

Adolf Senin, (Abraham Sobolevicius), stalinistisk agent i den trotskistiska rörelsen.

Wilhelm Carl Severing (1875-1952), preussisk inrikesminister 1919-1926 och 1930-1932.

Fritz Tarnow (1880-1954), ledande socialdemokratisk fackföreningsman. Deltog i grundandet av SAPD 1931.

August Thalheimer (1884-1948), spartakist och grundare av KPD. Var nära lierad med Heinrich Brandler och uteslöts tillsammans med honom i slutet av 20-talet. Dog i exil i Kuba.

Ernst Thälmann (1886-1944), ledare för det tyska kommunistpartiets organisation i Hamburg. Valdes in i Kommunistiska internationalens ledning 1924. T. utsågs till det tyska kommunistpartiets ordförande 1926. Efter Hitlers maktövertagande greps han. T avrättades 1944 i koncentrationslägret Buchenwald.

Walter Ulbricht (1893-1971), medlem av SPD 1912, anslöt sig till SPD och var med om att grunda KPD. Ledande stalinist efter det andra världskriget och generalsekreterare för det

stalinistiska Socialistiska Enhetspartiet (SED) och sedermera president för DDR, men tvingades att avgå.

Hugo Urbahns (1890-1947), Spartakist och KPD-ledare, uteslöts 1926 och grundade Leninbund med Maslow och Fischer. Emigrerade till Sverige 1933.

Jakob Walcher (1887-1970), var spartakist och grundare av KPD. Uteslöts tillsammans med Heinrich Brandler och deltog in grundandet av KPDO. Bröt dock snart med detta parti och anslöt sig till SAPD, som grundats av folk som uteslutits ur SPD. Efter världskriget återvände han till det blivande DDR och blev funktionär i det stalinistiska SED.

Roman Well (1901-1962) (Ruben Solovicius alias Robert Soblen) stalinistisk agent i den trotskistiska rörelsen.

Otto Wels (1873-1939), var en av SPD:s ledare och ansvarig för partiapparaten. W. hade varit en av de ansvariga för krossande av det så kallade spartakistupproret i Berlin i december 1918.

Karl Zörgiebel (1878-?), var Berlinpolisens socialdemokratiska chef.

Partier och organisationer

DDP, Deutsche Demokratische Partei, liberalt parti

DVP, Deutschnationale Volkspartei var ett konservativt nationalistiskt parti.

DSP, Deutsche Staatspartei, högerliberalt parti.

Deutsche Zentrumspartei även kallad Zentrum, var ett katolskt parti under såväl kejsartiden som under Weimarrepubliken.

EKKI, Kominterns exekutivkommitté

KPD (Kommunistische Partei Deutschlands), grundades 1918 av Spartakusbund.

Leninbund, grundades 1928 av uteslutna medlemmar från KPD:s vänsterflygel.

NSDAP, Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, nazistpartiets officiella namn.

SAP (Sozialistische Arbeiter Partei) grundades i oktober 1931 av en grupp på nio riksdagsledamöter som uteslutits ur SPD i september samma år. Efter Hitlers seger svängde SAP vänsterut och var en av de organisationer som undertecknade "de fyras deklARATION". SAP förmådde dock aldrig att bryta med sin ingrodna centrism. De flesta SAP-medlemmar återvände till SPD efter kriget. Willy Brandt var en av dem som tillhörde SAP.

SDP, Sozialdemokratische Partei Deutschlands, den tyska arbetarrörelsens största parti. Grundades 1869 genom ett samgående mellan två mindre arbetarpartier varav det senare leddes av anhängare till Karl Marx. Andra Internationalens tongivande parti och kom 1914 att sluta upp bakom den kejsarliga regeringens krigsansträngningar, vilket ledde till att partiet splittrades 1917. Mellan 1917 och 1922, då det återförandes med det återstående USPD, benämndes det Merheits-SPD eller MSPD. I samband med Novemberrevolutionen 1918 spelade det en nyckelroll för den avlänka revolutionen och bana väg för den parlamentariska Weimarrepublikens tillkomst. Under Weimarrepubliken ingick det i ett antal regeringar.

USDP, Unabhängige Sozialdemokratische Partei, utbrytning ur SPD som grundades i mars 1917. Splittrades 1920 när majoriteten röstade för anslutning till Kommunistiska Internationalen och gick samman med KPD. Minoriteten gick 1922 samman med MSPD och det förenade partiet antog officiellt namnet "Vereinigte Sozialdemokratische Partei Deutschlands" fast kom för enkelhetens skull att omnämnas som SPD.